

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการทำนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นางอรศรี การสมาน
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ

โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม
สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ผู้ศึกษา	นางอรศรี การสมาน
หน่วยงาน	โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง
ปีที่พิมพ์	2559

บทคัดย่อ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การศึกษามีจุดประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 31 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการศึกษาพบว่า

1. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.20/85.22 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80
2. ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6783 แสดงว่าหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 67.83
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ประกาศคุณูปการ

รายงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง ครั้งนี้สำเร็จด้วยดี โดยความอนุเคราะห์จากผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ ผู้ศึกษาจึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ นางสาวสุภาวดี เจียกุลธร ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม ดร.ฐากร สิทธิโชค อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ ดร.ทัศนีย์ ทองไชย ครูเชี่ยวชาญ โรงเรียนโพธิ์ชัยวิทยาคาร ดร.วิทยา นนันทน์ภา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเตาป่า และ ดร.ฉวีวรรณ ตาลสุก ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินหลักสูตร ให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบ และปรับปรุงเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนตรวจเนื้อหา รูปแบบ และความถูกต้องของระเบียบวิธีวิจัย

คุณค่าและประโยชน์ของรายงานฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

นางอรศรี การสมาน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษา	5
สมมติฐานของการศึกษา	6
ขอบเขตของการศึกษา	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	9
การพัฒนาหลักสูตร	15
หลักสูตรท้องถิ่น	26
เศรษฐกิจพอเพียง	40
เอกสารเกี่ยวกับผลการเรียนรู้	56
3 วิธีดำเนินการศึกษา	70
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	70
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	70
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	71
แบบแผนการศึกษา	78
วิธีดำเนินการศึกษา	79
การวิเคราะห์ข้อมูล	81
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	81
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
ลำดับขั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	86

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
5 สรุปลผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	91
ความมุ่งหมายของการศึกษา	91
สรุปลผล	91
อภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะ	96
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	105
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	106
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	108
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	115
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	138
ภาคผนวก จ การเผยแพร่ผลงาน	
ประวัติย่อของผู้ศึกษา	

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ผลการทดลองหาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น	74
2	แบบแผนการทดลอง	82
3	แผนปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	83
4	คะแนนทดสอบระหว่างเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	89
5	คะแนนทดสอบหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	90
6	ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	91
7	ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น	91
8	การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	92
9	ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น	92
10	ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	141
11	ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	143
12	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	145
13	ค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) และค่าความเชื่อมั่น (r_{tt}) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	147
14	ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	148
15	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α -Coefficient) ของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	150
16	ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่งกับนักเรียน 3 คน ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80	151
17	ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่งกับนักเรียน 9 คน ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80	152
18	ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่งกับนักเรียน 50 คน ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80	153

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
19	คะแนนระหว่างเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	155
20	คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง	159
21	ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง	161

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ความเชื่อมโยงตลอดแนวของหลักสูตร	21
2 ระบบของการใช้หลักสูตร	26
3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	44

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกยุคปัจจุบันและในอนาคตเป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และมีผลกระทบต่อประชากรโลกอย่างกว้างขวางเป็นการวิวัฒนาการไปตามความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารวิทยาการและข่าวสารที่กระจายไปตามส่วนต่างๆ ของโลกเป็นผลให้เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การค้า การจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ และการแข่งขันมากขึ้น เป็นการแข่งขันกันด้วยการสร้างนวัตกรรม (innovation) เป็นปัจจัยสำหรับนำมาใช้ขับเคลื่อนความอยู่ดีกินดี และความสุขของคนในสังคม ดังนั้นความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรและสังคมสมัยใหม่อยู่ที่เทคโนโลยี (technology) และความรู้ (knowledge) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2548 : 1) สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่นำสติปัญญาของชาติ หรือองค์กรมาเพิ่มพลัง การนำความรู้จากทั่วโลกมาใช้ประโยชน์เป็นกระบวนการที่จำเป็นสำหรับสังคมในยุคสังคมเศรษฐกิจความรู้

ประเทศไทยเป็นอีกชาติหนึ่งที่ต้องการสร้างเสริมให้คนในชาติมีศักยภาพการทำงานสูงขึ้น โดยใช้ความรู้เป็นฐานนอกเหนือจากการมีทรัพยากรพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์และสังคมเพียงพอ ดังนั้นทิศทางการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 2) จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาสู่สังคมแห่งความสุขอย่างยั่งยืน โดยได้ยึดหลักคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาแบบเดิมที่ถือปฏิบัติกันมานับศตวรรษนั้นถึงเวลาที่ต้องปฏิรูปอย่างขนานใหญ่โดยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวของหน่วยงานทางการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพงานเพื่อสนองต่อความต้องการของสังคมและเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติด้วยวิธีการที่หลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 3)

อย่างไรก็ตามระบบการศึกษาของไทยภายหลังการปฏิรูปการศึกษายังมีสภาพวิกฤต เห็นได้จากรายงานที่ปรากฏตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ และการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ระบุว่า คุณภาพการศึกษาของไทยระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงมาก เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจ ไม่ว่าจะเป็นวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ คุณภาพการศึกษาของไทยมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับหลายประเทศที่อยู่ในระดับเดียวกัน นอกจากความอ่อนด้อยทางวิชาการแล้วนักเรียนไทยยังขาดการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน การคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ระเบียบวินัย และความซื่อสัตย์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 23, 33)

สังคมศึกษามีลักษณะเป็นสหวิทยาการที่บูรณาการศาสตร์ในสาขาสังคมศาสตร์โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ ตลอดจนความสัมพันธ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุที่สังคมศึกษามาจากศาสตร์หลายสาขา เนื้อหาสาระและมโนคติของสังคมศึกษาจึงครอบคลุมวิชาต่างๆ ในสังคมศาสตร์ และมีมุมมองที่สร้างความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อก้าวเชิงปรัชญาและความเชื่อ สังคมศึกษาจึงเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดีของสังคม การเรียนรู้สังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นควรส่งเสริมให้เรียนรู้และเกิดมโนคติขั้นพื้นฐานโดยอาศัยวิธีการศึกษาของสังคมศาสตร์ในการจัดการประเด็นและปัญหาต่างๆ การคิดอย่างไตร่ตรอง การวิพากษ์สังคม การปฏิบัติ และสามารถพัฒนาตนเองในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างมีคุณค่าต้องเชื่อมโยงมิติด้านความรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญามากกว่าการรับรู้และจดจำ มิติด้านทักษะที่บูรณาการทักษะวิชาการและทักษะทางสังคมที่จำเป็น มิติด้านค่านิยมเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามและมิติด้านการปฏิบัติตน เพื่อสังคมในฐานะเป็นพลเมือง การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษามีใช้การบรรยายเนื้อหาแต่มุ่งเน้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การพัฒนาจริยธรรมและค่านิยม ประชาธิปไตย ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณค่าต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (ดวงกมล สีนเพ็ง. 2553 : บทนำ)

การพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น ต้องอาศัยคุณภาพในการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับพื้นฐานคือระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังกระบวนการคิด เจตคติที่ดี มีทักษะในการแสวงหาความรู้ และทักษะการแก้ปัญหาด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับสถานการณ์ ตลอดจนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้มุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ไม่เน้นทักษะ กระบวนการคิด การพิจารณาไตร่ตรอง การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและขาดการบูรณาการเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ครูกำลังเผชิญความท้าทายและมักกล่าวโทษว่ามีสังคมศึกษามีเนื้อหาที่ต้องเรียนมากเกินไป การเรียนรู้จึงใช้เวลาส่วนใหญ่กับการถ่ายทอดความรู้แบบอธิบายและทำใบงาน ไม่มีการใช้ทักษะการใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ หรือแก้ปัญหา นักเรียนขาดโอกาสเรียนรู้เชิงลึกและเชื่อมโยงหัวข้อกับระดับชั้นอื่น นอกจากนี้สังคมศึกษายังนำวิธีการศึกษาแบบตะวันตกมาใช้เพื่อให้เกิดการบูรณาการโดยนำวิชากลุ่มสังคมศาสตร์ ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและหน้าที่พลเมืองรวมเป็นวิชาเดียวคือสังคมศึกษา ครูสังคมศึกษาจึงขาดความรู้ที่ลึกในวิชาเฉพาะ พร้อมไม่เข้าใจลักษณะการบูรณาการแบบสหวิทยาการของสังคมศึกษา ทำให้ขาดวิสัยคิด แนวทางของวิชา และความลึกซึ้งมากเพียงใด สิ่งนี้นำไปสู่การเรียนรู้แบบท่องจำในที่สุด (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. 2554 : คำนำผู้เขียน)

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงต้องมีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนของนักเรียนตามหลักทฤษฎีหรือความหลากหลายทางปัญญา การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทุกด้านตามความสามารถ ความต้องการ ความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของ

แต่ละคนที่สร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง โดยการมีส่วนร่วมด้านกระบวนการคิด และลงมือปฏิบัติ ตามประสบการณ์จริง วิธีการเรียนรู้ไม่แยกออกจากวิถีชีวิต มีความสุขการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้เรียนด้วยกัน การใช้สื่อและการค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย เรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทั้งนี้เพื่อ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้สอดคล้องกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ การจัดการ ศึกษาที่เน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา การแก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ และเรียนรู้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ. 2545 : 3) ครู ผู้สอนต้องตื่นตัว เปิดใจให้กว้าง พัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น การ จัดบทเรียนต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ การที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ โดยครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้ มีการทำกิจกรรมกลุ่ม การแสดงออกตามความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้เปิดโอกาสให้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ ได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขได้กำหนดให้ ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของชาติ มาตรา 7 ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่ง ปลุกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข รู้จักรักษาส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล และมาตรา 27 วรรค 2 กล่าวถึงบทบาทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาของหลักสูตรใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากความสำคัญดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกรมส่งเสริม การปกครองท้องถิ่น เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาภาคบังคับและมีโรงเรียนในสังกัด ตั้งอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ แต่ละพื้นที่ที่มีความหลากหลายจึงได้สนับสนุนให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับ ท้องถิ่น โดยจัดทำนโยบายและจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการกำหนดจุดหมาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น กำหนดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ให้รักประเทศชาติ รักท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งดีงามให้แก่สังคม มีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 4) อย่างไรก็ตาม เกิดความสับสน ของผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียน ทำ ให้เกิดการปรับปรุงเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสม ชัดเจน ทั้งด้านเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่

การปฏิบัติของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 1-2) ทั้งนี้ ยังคงบทบาทของท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นดั้งเดิม

ระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น สถานศึกษามีภารกิจสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นโดยประสานความร่วมมือจากผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกรอบหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้ได้แนวคิด มุมมองที่หลากหลายครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2553 : 21-23) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน ท้องถิ่น อันเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตนเอง มีความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิตตนเอง พัฒนาอาชีพ ครอบครัว และสังคมของตนเอง

โรงเรียนเทศบาลวัดอุปัชฌายาราม กองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง เป็นโรงเรียนหนึ่งที่ประสบปัญหาดังกล่าว ผลการประเมินคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ระหว่างวันที่ 2-4 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ปรากฏว่าตัวบ่งชี้ที่ยังมีคุณภาพต่ำกว่าด้านอื่นๆ คือด้านประสิทธิผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ และผลการดำเนินงานโครงการพิเศษที่ส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2557-2558 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 65.36, 70.15 และ 71.71 ตามลำดับ ต่ำกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 75 เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาได้น้อมนำแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เรื่อง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะหลักสูตรเพิ่มเติม โดยการบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้กับวิถีชีวิตจริง เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูก พูดให้ถูก ปฏิบัติให้ถูกอย่างมีสติและใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอด ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ในขณะที่เดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนิน

ชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร สติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี

การจัดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรียนรู้การดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตของคนไทยให้ อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดี และพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเองโดยไม่ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รู้จักนำทรัพยากรที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จัก นำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ความสบาย และพอเพียงกับตนเอง การสร้าง เสริมเผยแพร่ความรู้ และปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กว้างขวางและได้ผลดีนั้น วิธีการหนึ่ง คือ การให้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการพัฒนา เพราะปัจจุบันมีนักเรียนอยู่ตามโรงเรียนในทุกพื้นที่ของ ประเทศไทยกว่า 30,000 โรงเรียน ถ้าสามารถสร้างเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตเศรษฐกิจ พอเพียง ตั้งแต่อยู่ในระดับประถมศึกษาแล้ว การสร้างสังคมที่พอเพียงจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต และหาก นักเรียนสามารถนำความรู้และความเข้าใจเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน จะเป็นแรงผลักดันหนึ่งในการ พัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจ พอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาให้ นักเรียนมีทักษะการคิด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และเป็นแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการ เรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม และโรงเรียนในระดับประถมศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนิน ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

สมมติฐานของการศึกษา

1. หลักสูตรท่องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท่องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีดัชนีประสิทธิผลไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท่องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงวก่่าก่อนเรียน
4. นักเรียนมีความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท่องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 122 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 31 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เนื้อหาการศึกษา

เนื้อหาการศึกษาเป็นการบูรณาการเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำมาจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในระดับประถมศึกษาลักษณะเป็นหลักสูตรท่องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 หน่วย เวลา 18 ชั่วโมง ดังนี้

2.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ชุมชนของเรา	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คำพ่อสอน	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ชีวิตที่พอเพียง	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ทรัพยากร	จำนวน 1 ชั่วโมง

2.5 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน 2 ชั่วโมง
2.6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง บริโภคอย่างพอเพียง	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.7 หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง บัญชีครัวเรือน	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.8 หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การออม	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.9 หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง ทฤษฎีใหม่	จำนวน 2 ชั่วโมง
2.10 หน่วยการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง ฟังตนเอง	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.11 หน่วยการเรียนรู้ที่ 11 เรื่อง สหกรณ์	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.12 หน่วยการเรียนรู้ที่ 12 เรื่อง ฝัอดี	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.13 หน่วยการเรียนรู้ที่ 13 เรื่อง ฝัารู้ฝั่เรียน	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.14 หน่วยการเรียนรู้ที่ 14 เรื่อง แผนที่ดีคนดี	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.15 หน่วยการเรียนรู้ที่ 15 เรื่อง ครอบครัวสุขสันต์	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.16 หน่วยการเรียนรู้ที่ 16 เรื่อง จิตสาธารณะ	จำนวน 1 ชั่วโมง

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ตัวแปรจัดกระทำ ได้แก่ การเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.2.2 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 18 ชั่วโมง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่ผู้ศึกษาพัฒนาตามสาระการเรียนรู้และมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การสร้างและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ปรับให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน ความต้องการของท้องถิ่น

3. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง เอกสารที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้จัดการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

4. ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถของหลักสูตรในการสร้าง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละ 80 ของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทุกคนที่ได้จากการทำ แบบทดสอบระหว่างเรียนเมื่อเทียบกับคะแนนเต็ม

80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละ 80 ของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทุกคนที่ได้จากการทำ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเมื่อเทียบกับคะแนนเต็ม

5. ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ค่าแสดงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนด้วย หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น

6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใน การเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม อยู่ในรูปคะแนนที่แสดงผลรวมของภาคความรู้ คือคะแนนแบบทดสอบวัดผลแต่ละบทเรียน คะแนนภาคปฏิบัติ และคะแนนวัดผลปลายภาค

7. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชื่นชอบของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

8. นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 31 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนมีหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

2. นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ เกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ตลอดจนเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพในอนาคต

4. นักเรียนนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. การพัฒนาหลักสูตร
3. หลักสูตรท้องถิ่น
4. เศรษฐกิจพอเพียง
5. เอกสารเกี่ยวกับผลการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ความรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความหมายกว้างขวางมาก เพราะไม่มีใครที่จะสามารถเรียนทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด และนี่คือปัญหาสำคัญและรุนแรงของการเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่พยายามจะให้เกิดการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ในศาสตร์ที่ประกอบกันในกลุ่มนี้ งานที่ทำทนายของนักสังคมศึกษาและครูสังคมศึกษา คือ ความสามารถที่จะคัดสรรสาระที่จะเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นจะต้องรู้จักการใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกสาระที่จะเรียน เกณฑ์ในการพิจารณาก็คือ ให้พิจารณาว่าสิ่งที่จะนำมาเรียนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีหรือไม่ นั่นหมายความว่าคัดเลือกสาระเนื้อหา ไม่ใช่อยู่บนพื้นฐานของการที่จะให้ผู้เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ นักวิชาการที่เชี่ยวชาญในความรู้ แต่เป้าหมายต้องเป็นไปเพื่อการสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคมเป็นประชากรที่มีการศึกษาเข้าใจปัญหาสังคม เชื่อมโยงเข้ากับการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและผู้อื่นได้ ส่งเสริมความเข้าใจโลกปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกันความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม ให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจกับอดีต เพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจใดๆ ในปัจจุบัน โดยตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นและวางแผนสู่นาคต

ดังนั้นความรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีการผสมผสาน การศึกษาสังคมศาสตร์ต่าง ๆ เช่น มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนาเข้าด้วยกัน ไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังรวมถึงการศึกษาคุณลักษณะการเป็นคนดีของสังคม การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการศึกษาความเป็นไปของโลก พหุวัฒนธรรม กฎหมายการศึกษา อาชีวศึกษาและประเด็นปัญหาร่วมสมัยต่างๆ นอกจากนี้ต้องบูรณาการสาระความรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อีกด้วย

1. ความสำคัญ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กล่าวถึงรายละเอียดของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับความแตกต่าง และมีความรู้ สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 132)

2. สาระการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นั้นเป็นสาระว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายเพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม โดยกำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 132-133)

2.1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2.2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ให้แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะ ความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมค่านิยมความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

2.3 เศรษฐศาสตร์ การผลิตการแจกจ่ายและการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

2.5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะโลกทั้งทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น นำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. คุณภาพผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนจะต้องเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งแสดงบทบาทและความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสภาพแวดล้อม จากองค์ประกอบดังกล่าวทำให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นสร้างคุณภาพของผู้เรียนดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 135)

3.1 ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม

3.2 ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3.3 มีความสามารถบริหารจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

3.5 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ผู้สร้างวัฒนธรรมมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไว้ดังนี้

3.1 ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาคและประเทศของตนเอง เชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

3.2 ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือรวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

3.3 ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

3.4 ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวจังหวัดและภาคต่างๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจ ในภูมิภาค

ชีกโลกตะวันออกและตะวันตก เกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีต สู่ปัจจุบัน

4. สารและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระนั้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2553 : 138-163)

ข้อมูล

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตาม หลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรง รักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคม โลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมือง การปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรง รักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการ ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
- มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และ ความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถ ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และ สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรักความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน และกันในระบบของธรรมชาติใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุปและใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการ สร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจเพียง

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น่าจะเป็นที่นิยมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้โดยเฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ นั้น มาตรฐานที่ 3.1 ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง (สิริวรรณ ศรีพหล. 2552 : 205-212)

ในการสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น ไม่ใช่สอดแทรกเฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่สามารถสอดแทรก ไว้ในทุกสาระที่เป็นองค์ความรู้ของสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ผู้สอนสามารถสอดแทรกธรรมะที่สัมพันธ์ และ ส่งเสริมแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น

1. สันโดษ คือ ความยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ หรือสุขใจกับของตน ความหมาย โดยย่อได้แก่ รู้จักพอ รู้จักประมาณ 3 ได้แก่ 1) ยถาลาภสันโดษ (พอใจในสิ่งที่ได้มา) 2) ยถาพลสันโดษ (พอใจตามความสามารถ) และ 3) ยถาสารุปสันโดษ (พอใจตามฐานะ)

2. ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นในการประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิตที่ดี ในการศึกษาเล่าเรียนก็ดี การทำ ธุระหน้าที่ของตนก็ดี 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษารักษาทรัพย์ที่แสวงหามาด้วยความหมั่น 3) กัลยาณมิตรตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีไม่คบคนชั่วและ 4) สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลัง ทรัพย์ที่หาได้ ไม่ให้ผิดเคืองนัก ไม่ให้พุ่มพายนัก

3. สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีวิตที่เหมาะสม หาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

4. ทิหิสุข (สุขของคฤหัสถ์) 1) อัถติสุข สุขเกิดจากการมีทรัพย์ 2) โภคสุข สุขเกิดจากการ ใช้จ่ายทรัพย์ 3) อนณสุข สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ 4) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มี โทษ

5. ขรราวาสธรรม 4 หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ 4 ประการ ได้แก่ 1) สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง จริงใจ พุดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ รู้จักข่มจิตของตน 3) ขันติ คือ ออดทน โดยอดทน

ต่อความลำบาก ตรากตรำ ต่อทุกข์เวทนา ต่อความโกรธ ความไม่พอใจ อำนาคกิเลส 4) จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตน สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน

ธรรมะที่กล่าวมาข้างต้น เป็นตัวอย่างที่ผู้สอนสามารถสอดแทรกหรือบูรณาการเมื่อสอนในสาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต สาระดังกล่าวนี้ มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องผู้สอนสามารถชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่าแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออยู่อย่างพอประมาณ ยึดทางสายกลาง มีเหตุผล รวมทั้งมีภูมิคุ้มกัน เป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกทาง เช่น การบริโภค มุ่งให้บริโภคอย่างพอเพียงดำรงอยู่แบบพอมี พอกิน อิ่มชูตัวเองได้ ไม่เดือดร้อน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา รู้จักทำบุญชียารับร่วยจ่าย ด้านการคิดคือ การแสดงความคิดเห็นของตนเองและการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นแล้วนำมาพิจารณาว่าความคิดใดพอเพียง เหมาะสมอย่างไร

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระดังกล่าวนี้สามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เกือบทุกบทเรียน และเมื่อวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 2 ข้อ คือ ส 3.1 และ 3.2 กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต การบริโภค เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพนับว่าเป็นสาระที่มุ่งเน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง ทั้งนี้ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนเห็นว่าไม่จะเป็นการผลิต การแจกจ่าย การบริโภค และบริการ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการเรียนเศรษฐศาสตร์นั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องได้ โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต้องมุ่งเน้นความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน อันเป็นเป้าหมายหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระดังกล่าวนี้ผู้สอนสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เช่นกัน โดยเฉพาะประวัติความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีรากฐานมาจากระบบเศรษฐกิจไทยในอดีต นอกจากนั้นผู้สอนยังอาจชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดของสถานการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศ ยกตัวอย่างการดำเนินชีวิตของบรรพชนในประวัติศาสตร์ในแง่การใช้ชีวิตอย่างเศรษฐกิจพอเพียงหรือบรรพชนของประเทศมีกระบวนการทางความคิดคือคิดอย่างไรที่นำไปสู่การดำรงชีวิตด้วยความสงบและประเทศมีความรักสามัคคีกัน เป็นต้น การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาระนี้ ผู้สอนสามารถวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นว่า เนื้อหาสาระของบทเรียนใดที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้าง

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ในสาระดังกล่าวนี้ผู้สอนสามารถสอดแทรกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การดำรงชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยชี้ให้เห็นถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยทำให้เป็นภัยต่อมนุษย์ เพื่อการแก้ไขปัญหาผู้สอนอาจสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเมื่อนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตแล้ว มนุษย์จะอยู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุขการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยใช้้อย่างเพียงพอ พอประมาณ จะทำให้ทรัพยากรไม่สูญหายไป

ก่อนเวลาอันควร การไม่เบียดเบียนธรรมชาติบำรุงรักษาธรรมชาติ ทำให้ชุมชน ประเทศ รวมทั้งโลกมีการพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืนอย่างแท้จริง

การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้ง 5 กลุ่มสาระนั้น ผู้สอนต้องวิเคราะห์คำสำคัญ (keywords) สาระสำคัญ (concepts) ตลอดจนหลักการ (generalization) ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ความสำคัญออกมา รวมทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้สาระทั้ง 5 ในแต่ละช่วงชั้น เมื่อจะจัดทำรายวิชาจึงบูรณาการสาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งที่สร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดได้ ทำได้แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเองในการพัฒนาหลักสูตรนั้นต้องศึกษาและวางแผนให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน คือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับผู้เรียน หลักสูตรมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา และความสัมพันธ์กับเวลา โดยรูปแบบหลักสูตรระดับห้องเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวถึงความหมายการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนา ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Development” มีความหมายอยู่ 2 ลักษณะคือ การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้นและการทำให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความหมาย 2 ลักษณะ ได้แก่ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลย

รัตน์ะ บัวสนธ์ (2551) กล่าวถึงความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตรใดๆ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยในการดำเนินงานสร้าง ตรวจสอบ และปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ ผลสุดท้ายที่ได้รับจากการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยสองส่วน ในส่วนแรกก็คือ หลักสูตรที่ผ่านกระบวนการสร้างและตรวจสอบปรับปรุงคุณภาพ จนกระทั่งสามารถนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ สำหรับส่วนที่สองของผลการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ เอกสารประกอบการใช้หลักสูตร อันได้แก่ คู่มือครู และแผนการใช้หลักสูตร เป็นต้น

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2552 : 83) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรจะมีความหมายกว้าง โดยจะหมายถึงการดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือจัดทำหลักสูตร ที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นก็ได้ ซึ่งคำศัพท์ที่มีความใกล้เคียงกับการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร (curriculum design) และการร่างหลักสูตร (curriculum planning) สำหรับการสร้างหลักสูตร (curriculum

construction) ค่อนข้างจะมีความหมายแคบ คือ มุ่งถึงการสร้างหลักสูตรหรือจัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่ แต่อย่างเดียวน ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร (curriculum improvement) การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (curriculum revision) และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (curriculum change) ค่อนข้างจะมุ่งถึงการจัดทำหลักสูตร โดยอาศัยหลักสูตรที่มีอยู่เดิมเป็นรากฐาน

ทาบ (Taba, 1962) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย วิธีการ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้ จะมีผลกระทบกระเทือนด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1962) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรนั้นอาจหมายรวมถึงการสร้างเอกสารอื่นสำหรับนักเรียนด้วย

โอลิวา(Oliva, 2009:22) ได้กล่าวว่า ถ้าหลักสูตรเป็นเป็นแผนสำหรับการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ผู้เรียนอยู่ภายใต้การดูแลของโรงเรียน หลักสูตรมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการและการกำกับประสบการณ์เหล่านั้น วัตถุประสงค์ในการให้แนวทางและทำให้หลักสูตรทำงานได้อย่างราบรื่นนี้เป็นที่รู้จักกันในการพัฒนาหลักสูตร

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรพบว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ขึ้นกับการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐาน และเป็นมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งมีกระบวนการสร้าง ทดลอง ประเมิน และปรับปรุงหลักสูตร

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาหลักสูตรได้กล่าวถึงรูปแบบของหลักสูตรเป็นไปในแนวทางใกล้เคียงกัน ดังนี้

เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander, and Lewis, 1981: 28-39) ได้เสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีขั้นตอนรายละเอียดในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต (Goals Objectives and Domains) นักพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสิ่งแรก เป้าหมายในแต่ละประเด็นควรบอกถึงขอบเขตของหลักสูตร เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส ได้เสนอขอบเขตที่สำคัญ 4 ขอบเขตได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล (Personal Development) มนุษยสัมพันธ์ (Human

Relation) ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (Continued Learning Skills) และความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) ทั้งนี้อาจจะมีขอบเขตที่สำคัญอื่นๆ อีก นักพัฒนาหลักสูตรสามารถพิจารณาให้เหมาะสมกับผู้เรียน และลักษณะของสังคม

2. เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และขอบเขต จะถูกคัดเลือกจากการพิจารณาตัวแปรภายนอก (External Variables) อย่างรอบคอบ ได้แก่ ทัศนคติและความต้องการของสังคม ข้อบังคับทางกฎหมายของรัฐ ข้อค้นพบจากงานวิจัย ปรัชญาของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร เป็นต้น

3. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) หลังจากที่ได้กำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเลือกและจัดเนื้อหาสาระ เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ รูปแบบหลักสูตรที่เลือกแล้ว ควรให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมาย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งความต้องการของผู้เรียน ลักษณะของสังคม ตลอดจนข้อกำหนดต่างๆ ของสังคม และปรัชญาการศึกษา

4. การใช้หลักสูตร (Curriculum Implementation) หลังตัดสินใจเลือกรูปแบบของหลักสูตรแล้ว เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ ครูผู้สอนควรวางแผน และจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่างๆ โดยเลือกวิธีการสอน และวัสดุสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้

5. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum Evaluation) การประเมินผลหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้ายของรูปแบบนี้ นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกเทคนิคการประเมินผลที่สามารถตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร คือ สามารถบอกได้ว่าหลักสูตรบรรลุเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลหลักสูตรควรมุ่งเน้นการประเมินตัวหลักสูตร คุณภาพการสอน และพฤติกรรมทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการประเมินจะช่วยให้ นักพัฒนาหลักสูตรสามารถตัดสินใจได้ว่าจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไป ควรปรับปรุงแก้ไขหรือควรรยกเลิกหลักสูตรดังกล่าว

โอลิวา (Oliva, 2009: 140) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร 17 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดความต้องการของผู้เรียน
2. การกำหนดความต้องการของสังคม
3. การกำหนดปรัชญาและเป้าหมายของหลักสูตร
4. การกำหนดความต้องการของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย
5. การกำหนดความต้องการของชุมชนเป้าหมาย
6. การกำหนดความต้องการของเนื้อหาวิชา
7. การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร
8. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
9. การจัดการและการนำหลักสูตรไปใช้
10. การกำหนดเป้าหมายของการสอน
11. การกำหนดจุดประสงค์ของการสอน

12. การคัดเลือกกลวิธีการสอน
13. การเลือกวิธีการประเมินผล
14. การนำวิธีสอนไปปฏิบัติ
15. การเลือกการประเมินผลครั้งสุดท้าย
16. การประเมินผลการเรียนการสอน
17. การประเมินผลหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 57) ได้เสนอรูปแบบและแนวคิดขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ และโครงสร้าง และการออกแบบหลักสูตรขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน โดยปรึกษารื้อกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาอย่างสม่ำเสมอ

2. ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์แต่ละหน่วยการเรียนรู้และรายวิชาโดยปรึกษารื้อกับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์การเรียนรู้วางแผนการสอน ทำบันทึกการสอน ผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

3. นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้ว ไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง (สถานศึกษาทดลองใช้หลักสูตรใหม่) โดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไขปรับปรุงโดยปรึกษารื้อกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาอยู่ตลอดเวลา

4. อบรมผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่ เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสมตามจุดมุ่งหมายหลักสูตร รวมทั้งประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษา ก่อนการประกาศใช้หลักสูตร สนับสนุนผู้บริหารและผู้สอนนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไป กิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี 4 ประการ คือ

5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน มีการจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในการประกอบการเรียนการสอน

5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่างๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่างๆ เริ่มตั้งแต่อบรมครูและบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการใช้หลักสูตร ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการสอนทุกชนิด รวมทั้งจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารหลักสูตร

5.3 การสอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนประจำการทั่วไปต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5.4 การประเมินผล เพื่อให้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตรจากนั้นจึงดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป การประเมินผลมี 2 ประเภท ได้แก่ การประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และการประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลการนำ

หลักสูตรไปใช้ ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรนั้นจะต้องประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสาร เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพแต่ละสาขาวิชา

3. ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นสมบูรณ์ สามารถสนองความต้องการของบุคคล และสังคมพื้นฐานด้านต่างๆ ที่นักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอไว้หลายประการว่า พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรด้านต่างๆ ที่ควรนำมาพิจารณาในการพัฒนาหลักสูตร (บุญเลี้ยง หุมทอง, 2554) มีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
2. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ
3. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านพื้นฐานทางการเมือง การปกครอง
4. ข้อมูลพื้นฐานทางสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาในสังคม
5. ข้อมูลพื้นฐานทางวิทยาการและเทคโนโลยี
6. ข้อมูลพื้นฐานทางสภาพของสังคมในอนาคต
7. ข้อมูลพื้นฐานจากบุคคลภายนอกและนักวิชาการจากสาขาต่างๆ
8. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียน ชุมชน หรือสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่
9. ข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาหลักสูตรเดิม
10. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้

4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ทาบ (Taba. 1962 : 12) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนตามความเชื่อที่ว่า ผู้เรียนมีพื้นฐานแตกต่างกัน โดยได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่างๆ ของสังคม และผู้เรียน
2. กำหนดจุดมุ่งหมาย หลังจากได้วินิจฉัยความต้องการของสังคมและผู้เรียนแล้วจะกำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ชัดเจน
3. เลือกเนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมายที่กำหนดจะช่วยเลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วย ความสามารถของผู้เรียนโดยเนื้อหาต้องมีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อการเรียนรู้
4. จัดเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระที่เลือกได้ ยังต้องจัดโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

5. เลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระ และความต่อเนื่อง

7. กำหนดสิ่งที่จะประเมิน และวิธีการประเมินผล ตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไร เพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

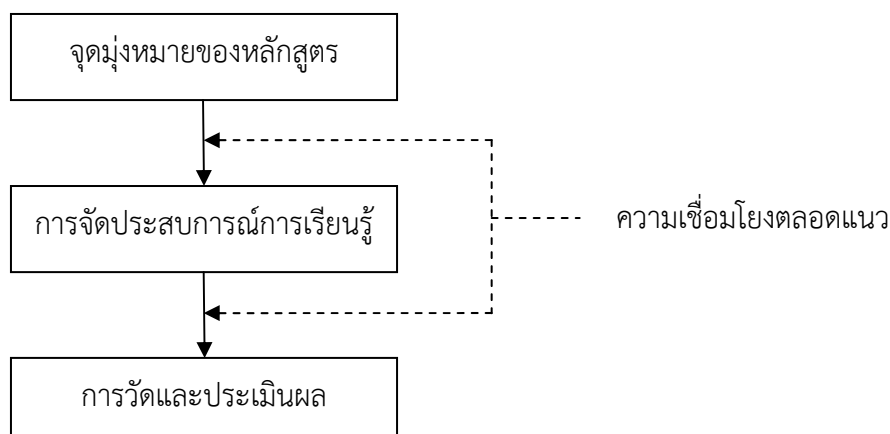
มารุต พัฒนาผล (2556 : 1-7) ให้ความเห็นว่า ระบบการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการบริหารหลักสูตร และระบบการประเมินหลักสูตร มีรายละเอียด ดังนี้

ระบบการร่างหลักสูตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาเอกสารหลักสูตรตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งได้เอกสารหลักสูตรที่สมบูรณ์สำหรับการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ดังนี้

1. วิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร หมายถึงการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน (based line data) ประกอบการตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตรคือ การมีสารสนเทศหรือองค์ความรู้ที่ถูกต้องและทันสมัย ประเด็นในการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตรมีหลายประเด็น ขึ้นอยู่กับมุมมองของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร เช่น ด้านปรัชญา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านประเพณี วัฒนธรรม ด้านกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น โดยใช้แหล่งข้อมูลอย่างหลากหลายเชื่อถือได้ การวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตรจากเอกสารตำรา ตลอดจนผลการวิจัยเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ได้สารสนเทศที่มีความถูกต้องแม่นยำสูง

2. การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร หมายถึง การตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาหลักสูตร และกลุ่มเป้าหมาย บนพื้นฐานของสารสนเทศที่ได้จากการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตรนักพัฒนาหลักสูตรจะเลือกหรือผสมผสานรูปแบบของหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของการใช้หลักสูตรแต่ละหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรของระดับองค์กร หน่วยงาน หรือหลักสูตรการศึกษาในสถานศึกษาแต่ละระดับ หรือหลักสูตรการศึกษาระดับชาติ

3. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำเอกสารหลักสูตรที่มีความเชื่อมโยงตลอดแนว (alignment) ระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลบนพื้นฐานสารสนเทศและองค์ความรู้ที่ได้จากขั้นตอนวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร การพัฒนาเอกสารหลักสูตรต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรที่มีความรู้และประสบการณ์สอดคล้องกับหลักสูตรที่จะสร้างเพื่อให้หลักสูตรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการเชื่อมโยงตลอดแนว แสดงได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงตลอดแนวของหลักสูตร

4. การสอบทานคุณภาพหลักสูตร (curriculum validation) และปรับปรุง หมายถึง การตรวจสอบคุณภาพของเอกสารหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้นำร่อง (pilot study) เพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรจะสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การสอบทานหลักสูตรเป็นกระบวนการสำคัญขาดไม่ได้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากเป็นการยืนยันเบื้องต้นว่าการนำหลักสูตรไปใช้จริงจะประสบความสำเร็จ

ระบบการบริหารหลักสูตร หมายถึง การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ประกอบด้วย 6 กิจกรรมหลัก ดังนี้

1. การขออนุมัติใช้หลักสูตร หมายถึง การนำหลักสูตรเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมคุณภาพหลักสูตรเพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายการขออนุมัติใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพหลักสูตรประเภทหนึ่งเพราะคณะกรรมการจะร่วมกันพิจารณาร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริงหรือไม่ถ้าคณะกรรมการพบประเด็นต้องปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ คณะกรรมการจะแจ้งให้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อน แล้วจึงอนุมัติให้ใช้หลักสูตร

2. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร หมายถึง การสื่อสารสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรจากผู้รับผิดชอบหลักสูตรไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลประกอบการตัดสินใจเข้าศึกษาในหลักสูตร

3. การวางแผนการใช้หลักสูตร หมายถึง การเตรียมความพร้อมก่อนการใช้หลักสูตรทุกด้านอย่างเป็นระบบชัดเจน เพื่อให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปการวางแผนการใช้หลักสูตรจะดำเนินการก่อนการใช้หลักสูตรใหม่หรือก่อนการหลักสูตรใช้วงรอบใหม่ เช่น ก่อนเปิดภาคการศึกษา การวางแผนการใช้หลักสูตรที่ดีควรมองภาพในอนาคตว่า เมื่ออยู่ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนแล้วมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้นำปัจจัยเหล่านั้นมาวางแผน เช่น การเตรียมการสอนด้านเอกสาร

หลักสูตร คู่มือการใช้หลักสูตร ผู้สอน ความต้องการของผู้เรียน การจัดตารางเรียน วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ การกำกับดูแลคุณภาพหลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตร

4. การกำหนดทรัพยากรหลักสูตร หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ประกอบด้วย บุคคล สิ่งของ และงบประมาณ ให้มีความเหมาะสมกับการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากรไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้สนับสนุนทางวิชาการ ในกรณีที่มีบุคลากรน้อย อาจต้องกำหนดให้ผู้สอนมีหน้าที่สนับสนุนทางวิชาการควบคู่กับหน้าที่การจัดการเรียน การสอนด้วย การกำหนดวันเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาในแต่ละส่วน

5. การกำหนดคณะกรรมการบริหารหลักสูตร หมายถึง การกำหนดคณะบุคคลที่มีหน้าที่กำหนดนโยบาย และดูแลคุณภาพทางวิชาการของหลักสูตร การกำหนดคณะกรรมการบริหาร หลักสูตรควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจธรรมชาติของหลักสูตรเป็นอย่างดี มีความสนใจ งานด้านวิชาการ เพราะสามารถกำกับดูแลคุณภาพของหลักสูตรบนพื้นฐานหลักวิชาการในการบริหารจัดการหลักสูตรจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการในรูปของคณะกรรมการทั้งนี้เพราะงานหลักสูตรเป็น งานวิชาการที่มีความละเอียดอ่อน การคิดและการตัดสินใจเพียงคนเดียวอาจมีข้อจำกัดด้านความรู้และ ประสบการณ์ที่ส่งผลให้ตัดสินใจผิดพลาดได้

6. การกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและควบคุมคุณภาพทางวิชาการของการใช้หลักสูตร มีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหาร งานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนงานวิชาการ กิจกรรมการดูแลคุณภาพการใช้ หลักสูตรมีหลายรูปแบบ เช่น การนิเทศการเรียนการสอน การฝึกอบรมพัฒนาครู การพัฒนาเจ้าหน้าที่ เกี่ยวข้อง การประเมินคุณภาพการศึกษา การดูแลช่วยเหลือผู้เรียน การประชุม การสัมมนา การกำกับ ดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาการใช้หลักสูตร โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน ตลอดจนผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

ระบบการประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผน เก็บรวบรวมข้อมูล และ วิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การตัดสินใจในเชิงคุณค่า (value judgments) ของหลักสูตรในมิติต่างๆ ที่ตั้ง อยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) การรายงานผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และนำผลการประเมินมาประกอบการพิจารณาการปรับปรุงหลักสูตรหรือยกเลิกการใช้หลักสูตร ระบบ การประเมินหลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 4 กิจกรรม ดังนี้

1. การวางแผนการประเมิน หมายถึง การออกแบบการประเมินหลักสูตรที่สอดคล้อง กับจุดมุ่งหมายการประเมิน เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่มีความถูกต้อง สามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศ สำหรับการปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์การประเมิน การ กำหนดกรอบการประเมิน การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนด แหล่งข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และเกณฑ์การประเมิน การวางแผนการประเมิน เป็นสิ่งสำคัญต่อ

การประเมินหลักสูตรเพราะเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวของการดำเนินการจริง ทำให้การประเมินหลักสูตรมีความถูกต้องและประหยัดงบประมาณได้เป็นอย่างดี

2. การวางแผนเก็บข้อมูล หมายถึง การเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเตรียมเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล การติดต่อประสานงานและนัดหมายวันเวลาสถานที่กับผู้ให้ข้อมูล กำหนดบุคคลที่ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูล บันทึกข้อมูล ตลอดจนผู้ทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล และระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินหลักสูตร ต้องวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องกับแผนการประเมิน การประเมินบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีจะทำให้การเก็บข้อมูลมีความประหยัดเวลา งบประมาณ ทรัพยากรอื่นๆ ส่งผลทำให้ข้อมูลมีความถูกต้องสมบูรณ์ สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ทันที

3. การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการเก็บข้อมูลที่กำหนดไว้ และนำมาวิเคราะห์แปลความหมาย และลงสรุปตามเกณฑ์การประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีต้องได้ข้อมูลครบถ้วนและต้องมีความซื่อสัตย์กล่าวคือผู้เก็บข้อมูลต้องไม่สร้างข้อมูลจากความคิดหรืออุปทานของตนเอง เช่น ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมก็ต้องบันทึกข้อมูลเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตได้จริงๆ เท่านั้น โดยไม่นำความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นระหว่างการสังเกตไปบันทึกเป็นข้อมูลการประเมินเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความรู้สึก (feel) ไม่ใช่ข้อเท็จจริง (fact) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ประเมินหลักสูตรต้องวิเคราะห์อย่างตรงไปตรงมา และไม่นำมุมมองของตนเองไปใช้เป็นเกณฑ์การประเมินหลักสูตรเพราะจะทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาภายหลังได้ ส่วนการสรุปผลการประเมินต้องสรุปไปตามเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามหากมีประเด็นอื่นที่น่าสนใจยังสามารถนำเสนอเป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมได้

4. การรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้อง หมายถึง การสื่อสารข้อสรุปเป็นผลจากการประเมินหลักสูตรด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสมไปผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรทุกฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้สนับสนุน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน การรายงานผลต่อผู้เกี่ยวข้องมีความสำคัญมากในฐานะที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายได้มีโอกาสรับรู้คุณภาพของหลักสูตรในประเด็นต่างๆ ทั้งที่เป็นจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข อันจะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอนการประเมินผล การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา อย่างไรก็ตามการรายงานผลการประเมินหลักสูตรจะต้องใช้วิธีการสื่อสารเชิงบวก การเสริมพลัง ช่วยให้เกิดการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรทั้งระบบ ได้แก่ ระบบร่างหลักสูตร ระบบบริหารหลักสูตร และระบบประเมินหลักสูตร

5. การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลในส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรมา ตัดสินค่าหรือคุณภาพของหลักสูตร นักการศึกษาได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler. 1949 : 104) ได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรว่า เป็นขั้นตอนระบุไว้ ประสพการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับนั้นมีการตรวจสอบกับเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้มาจากจิตวิทยาการศึกษา และจากประสพการณ์จริง สตีฟเฟิลบีมและคณะได้ให้แนวใหม่เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรว่าการประเมินหลักสูตรคือ กระบวนการในการหาข้อมูล เก็บข้อมูล เพื่อที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกอื่นที่ดีกว่าของเดิม

สตีฟเฟิลบีมและแอนโทนี (Stufflebeam and Anthony. 2007 : 57) กล่าวว่า เราเชื่อว่าวิธีการประเมินผลหลักสูตรควรมีการประเมินและปรับปรุงไปสู่เป้าหมายความต้องการร่วมกัน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 123) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเก็บรวบรวม และศึกษาข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตรวจสอบหลักสูตร และตัดสินใจว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554: 291) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการเพื่อพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่าหลักสูตรนั้น ๆ ว่ามีประสิทธิภาพแค่ไหน เมื่อนำไปใช้แล้วบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรที่ต้องแก้ไข เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่าต่อไป

มาเรียม นิลพันธุ์ (2555: 335) กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร มาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงถึงระดับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หลักสูตรเกี่ยวกับผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะความสามารถ สมรรถนะและคุณธรรม จริยธรรม เจตคติ และความสามารถในการนำความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ ประสพการณ์ สมรรถนะจากการเรียนการสอนตามหลักสูตรสู่การปฏิบัติจริง ความผิดพลาด ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งผลกระทบต่อหลักสูตรในอันที่จะหาแนวทางเพื่อตัดสินใจดำเนินงาน การปรับปรุงการดำเนินหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพต่อไป หรือยกเลิกหลักสูตร

โดยสรุป การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้แก่ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและการวัดผลการประเมินผล เพื่อนำผลมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าหลักสูตรที่นำไปปฏิบัติว่า สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่อย่างไร มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ หรือเพื่อประกอบการตัดสินใจ หาทางเลือกในการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรต่อไป หรือยกเลิกหลักสูตร

นอกจากนี้ มาเรียม นิลพันธุ์ (2555: 336-338) ได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรตามแนวคิด CIPP Model ซึ่งต่อมาได้มีการขยายแนวคิด โดยขยายผลผลิต (product) ออกเป็น IEST โดย I (impact) เป็นผลกระทบที่นอกเหนือจากผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้น E (effectiveness) เป็นประสิทธิผลที่เกิดขึ้น S (sustainable) เป็นความยั่งยืนของผลที่เกิดขึ้นและ T (transportation) เป็นผลที่สามารถขยายผลต่อเนื่อง ช่วงแรกของการประเมินที่เน้น CIPP Model เน้นการประเมินเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร 4 ด้าน คือ

1. ประเมินสภาพแวดล้อม (context evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้หลักการและเหตุผลกำหนดจุดมุ่งหมาย การประเมินสภาพแวดล้อมช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรรู้ว่า สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สถานการณ์ที่คาดหวังกับสภาพที่แท้จริงในแวดลอม ความต้องการ สภาพปัญหาอะไรบ้าง ประเด็นการประเมินนั้นจะครอบคลุมนโยบายตามหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตามความต้องการของชุมชน การตีตราของสังคม ความคาดหวังของผู้ปกครอง ผู้ใช้ บัณฑิต แผน วิทยาลัย จุดหมาย โครงสร้างหลักสูตร เป็นต้น

2. การประเมินปัจจัยหรือตัวป้อน (inputs evaluation) การประเมินที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ข้อมูลช่วยตัดสินใจว่าใช้ทรัพยากร หรือสรรพกำลังต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรอย่างไร ประเด็นการประเมินครอบคลุมเกี่ยวกับงบประมาณ อาคารสถานที่ คุณลักษณะ คุณวุฒิ คุณสมบัติ ประสบการณ์ของผู้บริหาร ผู้สอน จำนวนคุณภาพของผู้เรียน พื้นฐานความรู้ผู้เรียน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ หนังสือ ตำรา เอกสารหลักสูตร เวลา และช่วงเวลา เป็นต้น

3. การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสืบค้นจุดเด่นจุดอ่อน หรือจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานหลักสูตรตามที่คาดหวังเอาไว้ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกวิธีการต่อไป ฉะนั้นจะต้องมีการจัดบันทึกผลการประเมิน กระบวนการจำเป็นต้องอาศัยวิธีการหลายวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประเด็นการประเมิน ครอบคลุมเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตร การนิเทศ การกำกับติดตาม การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นต้น

4. การประเมินผลผลิต (product evaluation) จุดมุ่งหมายตรวจสอบว่าผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่คาดหวังเอาไว้มากน้อยเพียงใด ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ สมรรถนะ คุณธรรมจริยธรรม เจตคติ รวมทั้งความสามารถ ในการนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ สมรรถนะ จากการเรียนการสอนใน หลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงได้หรือไม่อย่างไร อาจทำได้โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์สัมพันธกับหลักสูตร อื่นที่มีอยู่ก็ได้ ประเด็นประเมินครอบคลุมเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ ความพึงพอใจ ความเหมาะสม เห็นด้วย สอดคล้องทักษะ ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรม

สรุปว่าการประเมินหลักสูตรตามแนวคิด CIPP Model ต่อมา มีการขยายการประเมิน ผลผลิต (product) โดยส่วนใหญ่ นิยมขยายผลการประเมินผลผลิตครอบคลุมถึงผลกระทบ (impact) ด้วย คือเน้นการประเมินผลกระทบ (impact evaluation) ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาผลที่นอกเหนือ จากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ อาจมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ประเด็นการประเมิน ครอบคลุมเกี่ยวกับการศึกษาต่อ การมีงานทำ การได้รับรางวัล เกียรติยศ เกียรติบัตร การเป็นที่ยอมรับ การมีชื่อเสียงของสถาบัน การนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

หลักสูตรท้องถิ่น

คำว่า หลักสูตรท้องถิ่น ปรากฏเป็นครั้งแรก เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้มีการประกาศใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้ แต่ถ้ามีการจัดทำวิชา รายวิชา และหนังสือเรียนขึ้นใหม่ที่แตกต่างจากหลักสูตรชาติ หรือหลักสูตรแม่บทแล้วจะต้องขออนุมัติต่อกระทรวงศึกษาธิการโดยเมื่อผ่านการพิจารณาจึงสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนได้เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้มีการระบุในมาตรา 27 ความว่าให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนเกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

1. ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541 : 2) ให้ความหมายหลักสูตรท้องถิ่นว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หรือสร้างจากหลักสูตรแกนกลาง ที่ปรับให้เข้ากับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือสร้างจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีผลกระทบต่อผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เน้นการเรียนรู้ชีวิตของตนเองปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการการใช้เทคโนโลยีข่าวสาร ข้อมูลในการเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริงของตนเอง สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวได้

จรรยา กล้าหาญ (2546 : 16) กล่าวถึงหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บท มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และชีวิตจริง โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้নারพพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมปลูกฝังให้ผู้เรียนรักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

จีรายู แพงพุท (2550 : 39) กล่าวถึงสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นว่าเป็นรายละเอียดของข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ฯลฯ ตลอดจนสภาพปัญหา และสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอด พัฒนาในชุมชน และสังคมนั้น ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อจะนำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 8) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง หลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มขยายหรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะท้องถิ่นยึดหลักสูตรแกนกลาง

เป็นแม่บท ไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ จุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

สงบ ลักษณะ (2542 : 6) กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสนองความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นพัฒนาโดยท้องถิ่น ในขณะที่หลักสูตรระดับชาติพัฒนาโดยคณะกรรมการที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้ง และมีกรมวิชาการเป็นผู้ประสานงาน

อุดม เขยแก้ว (2545 : 6) กล่าวถึงหลักสูตรท้องถิ่นว่า เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก บางครั้งอาจพัฒนาจากหลักสูตรแกนกลางที่ปรับให้เข้ากับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือพัฒนาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อผู้เรียนและหลักสูตรท้องถิ่นจะเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริงของตนเอง

นิคม ชมภูหลง (2545 : 13) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่าการที่ท้องถิ่นได้ปรับปรุง ขยาย หรือเพิ่มรายละเอียด เนื้อหา สาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของท้องถิ่น โดยยึดหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ไม่ขัดต่อเจตนารมณ์และจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพจริงและความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บท ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 3) กล่าวว่าไว้ว่าสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นหมายถึง รายละเอียดของข้อมูลสาระสนเทศ รวมทั้งเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ ประเพณีภูมิปัญญา เป็นต้น ตลอดจนสภาพปัญหาและสิ่งที่ควรได้รับการถ่ายทอดพัฒนาในชุมชน และสังคมนั้น ๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อนำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2551 : 24) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาศึกษา วิเคราะห์ เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระได้อย่างให้ความสัมพันธ์สอดคล้องกับท้องถิ่น

โบแชมพ์ (Beauchamp. 1981 : 311) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นควรให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีอาณานิคม (arena) ที่เหมาะสมกับหลักสูตรว่า ควรจะตั้งอยู่โรงเรียนแต่ละแห่งเท่านั้น เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งจะมีสภาพปัญหา ความต้องการแตกต่างกัน และการพัฒนาหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองโดยสะดวกอีกด้วย

สรุปได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางมาขยาย ปรับใช้ให้เหมาะสม และสอดคล้องตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมที่แท้จริงของท้องถิ่น โดยอาศัยภูมิปัญญาในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความเหมาะสมและสภาพความเป็นจริงในท้องถิ่น

2. ความสำคัญและลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 18 ระบุว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยศิลปะ วิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครูส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 มาตรา 7 ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 109-110) กล่าวว่าถึงแม้จะมีหลักสูตรแม่บทแล้ว แต่ยังคงมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังนี้

2.1 หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระและกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนเรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไป ทำให้ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด

2.2 การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำรงชีวิตของคนไทย ทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียน ให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ดังกล่าว โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนการดำรงชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีความสุข

2.3 การเรียนรู้ที่ดีควรเรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งไกลตัวเพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัว ทำให้ผู้เรียนไม่รู้จักตนเองไม่รู้จักชีวิตไม่เข้าใจไม่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัวนอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

2.4 ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่มาก ในชนบทของไทยและมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บท หรือหลักสูตรแกนกลาง ไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอนไม่ว่าด้านอาชีพและ ทัศนคติ การเกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้ รู้จักท้องถิ่นของตนเองและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

ด้านลักษณะหลักสูตรท้องถิ่นนั้น พระนอม แก้วกำเนิด (2533 : 34) กล่าวถึงลักษณะ เฉพาะดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรที่สอดแทรกคำอธิบายระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาเป็น หลักสูตรในโครงสร้างรายวิชาบังคับหรือเลือกเสรี

2.2 มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิตเศรษฐกิจ สังคม แต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ

2.3 มีเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผนและแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น

2.4 มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นให้นักเรียน ได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เป็นฐานสำคัญในการ พัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น

2.5 มีวัตถุประสงค์เนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะ ในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ

2.6 มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

สรุปว่า พื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และสภาพท้องถิ่นนั้น ดังนั้นการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตร แม่บทเดียวกันทั้งประเทศย่อมมีข้อดีข้อเสียปะปนกัน ทั้งนี้เพราะความต้องการที่หลากหลายของแต่ละ ท้องถิ่นที่แตกต่างกันตามบริบทเป็นอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรไปใช้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาหลักสูตร แม่บท หรือหลักสูตรแกนกลางสำหรับผู้เรียนทั่วประเทศ เพื่อความเป็นเอกภาพก็เป็นความจำเป็น ส่วน หนึ่ง และสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการ ความสนใจของคนใน ท้องถิ่นนั้น ๆ ก็เป็นความจำเป็นอีกส่วนหนึ่งด้วย

3. แนวทางการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นเพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตน ทางด้านความสำคัญ ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิธีการดำรงชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนสภาพปัญหา ในชุมชนและสังคมนั้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

ยินดีที่จะร่วมสืบสานพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 4-13) กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ไว้ดังนี้

3.1 การดำเนินงานของส่วนกลาง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานฐานะเป็นหน่วยงานส่วนกลาง มีภารกิจสำคัญในการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหน้าที่ในการจัดทำนโยบายและจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ผู้เรียนรักประเทศชาติ รักท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งดีงามให้สังคม จิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ไปจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุตามจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ส่งเสริมสนับสนุนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศใช้ในการเรียนการสอน ส่งเสริมการนิเทศ การบริหาร และการจัดการศึกษา รวมทั้งจัดทำเอกสารแนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา นำไปใช้เป็นแนวทางจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

3.2 การดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษาพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาสาระของหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งมีหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการร่วมกับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรมีหน้าที่จัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในระดับเขตพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษานำไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติจริง แนวทางการดำเนินงานมีดังนี้

3.2.1 ควรดำเนินงานในรูปคณะกรรมการซึ่งองค์ประกอบของคณะกรรมการควรประกอบด้วย นักวิชาการ ครู ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายสาขา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัด ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น ภูมิปัญญา ปัญหาชุมชน มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่น และเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา มีความรู้ด้านจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เพื่อร่วมกันกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสมทันสมัยเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในเขตพื้นที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

3.2.2 ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น จะต้องทำการศึกษา/วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครอบคลุมทั้งมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น มาตรฐานการเรียนรู้ชั้นปี และ

สาระการเรียนรู้ชั้นปีของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจะได้ทราบถึงขอบข่ายของการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.2.3 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศท้องถิ่นคณะกรรมการควรศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั้งนโยบายของรัฐบาล วิทยาลัยศึนจังหวัด จังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความสำคัญ ประวัติความเป็นมา ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีการดำรงชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหา เหตุการณ์สำคัญในชุมชนและสังคมนั้น ๆ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จุดเน้น หรือข้อมูลประเด็นที่สถานศึกษาภายในเขตพื้นที่ให้ความสำคัญ รวมทั้งข้อมูลแนวโน้มการพัฒนาของท้องถิ่น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.2.4 กำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หลังจากคณะกรรมการได้วิเคราะห์สังเคราะห์ และทราบขอบข่ายของการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่นและสถานศึกษา จึงร่วมกันกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสมควรมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นได้ง่ายและสอดคล้องกับจุดเน้นของสถานศึกษาโดยกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือจำแนกตามเนื้อหาก็ได้ เมื่อจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานรวบรวมรายละเอียดข้อมูลองค์ความรู้ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น รวมทั้งพิจารณาจัดทำสื่อการเรียนรู้ และจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สถานศึกษาภายในเขตพื้นที่พิจารณาเลือกใช้ประโยชน์ด้วย

3.2.5 สอบถาม และรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง เมื่อจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเสร็จแล้ว ควรนำไปรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เช่น ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปปรับปรุงและให้สถานศึกษานำไปจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาต่อไป

3.2.6 เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หลังจากได้มีการปรับปรุงกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้สมบูรณ์แล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้ให้สถานศึกษาทุกแห่งในเขตพื้นที่ได้ทราบ และนำไปเป็นกรอบจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

3.2.7 นิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล หลังจากสถานศึกษาได้นำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรออกนิเทศ ติดตาม กำกับ และประเมินผล การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของสถานศึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผลคุณภาพของผู้เรียนว่าเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นหรือไม่ นำผลการประเมินมาใช้วางแผนปรับปรุงกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

3.3 การดำเนินงานระดับสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่จะต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้จัดทำ ไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก ความผูกพัน มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สถานศึกษาจึงต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพของชุมชนนั้น ๆ แนวทางการดำเนินงานมีดังนี้

3.3.1 ควรดำเนินงานรูปคณะกรรมการระดับสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายเพื่อจะร่วมกันพิจารณาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสภาพของชุมชนตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดไว้

3.3.2 วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดไว้ เพื่อให้ทราบถึงขอบข่ายการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของสถานศึกษา ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดไว้

3.3.3 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อทราบจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ และแนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้ ว่าควรอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใด เป็นรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม และควรจะมีเนื้อหามากน้อยอย่างไร ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้

3.3.4 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ขึ้น

3.3.5 การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เมื่อคณะกรรมการได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ชุมชน และวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา แล้วทราบว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใดบ้างที่จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติมจากนั้นร่วมกันพิจารณากำหนดเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบทจุดเน้นของสถานศึกษาและสภาพของชุมชน ทั้งนี้อาจจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำเป็นช่วงชั้นหรือเป็นชั้นปีก็ได้ ทั้งนี้สถานศึกษาใดที่ขาดความพร้อมและยังไม่ได้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น อาจพิจารณาเลือกใช้รายละเอียดข้อมูลองค์ความรู้ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวบรวมไว้ หรือเลือกใช้ข้อมูลสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาอื่น ๆ ในชุมชนเดียวกัน จัดการเรียนการสอนก็ได้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 124-235) เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 12 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตร เป็นขั้นแรกของการพัฒนา ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงาน 5-8 คน โดยการคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหา

วิชาการ การเรียนการสอน สภาพท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตร บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่

1. ครูผู้สอน เป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนและมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี
2. ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้ที่สามารถให้ความรู้และคำแนะนำด้านหลักสูตรและการสอน
3. ศึกษานิเทศก์ เป็นผู้ให้คำแนะนำสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
4. วิทยากรท้องถิ่นหรือประชาชนที่มีความรู้ด้านเนื้อหาวิชาด้านสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ
5. นักวิชาการหรือนักวิชาชีพ ได้แก่ อาจารย์จากสถาบันทางการศึกษา บุคลากรผู้เชี่ยวชาญในองค์กรต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานคณะทำงานต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นเพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
2. สำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
3. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรแม่บท ให้เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ และโครงสร้างเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชานั้น ๆ
4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนเพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น และผู้เรียน จุดประสงค์ในระดับกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ของรายวิชานั้น ๆ เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดเนื้อหา นำจุดประสงค์ที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์แล้วกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาดังกล่าว ครอบคลุมส่วนที่เป็นทั้งความรู้และทักษะด้วย

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดกิจกรรม เมื่อได้เนื้อหาวิชาแล้วคณะทำงานควรกำหนดกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจุดประสงค์แต่ละข้ออย่างละเอียด กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยจนเกินไป เน้นทักษะ กระบวนการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรม โดยครูผู้สอนเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดคาบเรียน โดยทั่วไปมักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท และปริมาณเนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัด และประเมินผล ควรกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ เพื่อที่ผู้ปฏิบัติได้ดำเนินการวัดและประเมินผลตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร คณะทำงานควรจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอนนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตรเป็นการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสื่อการเรียนต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง คณะทำงานอาจประชุมพิจารณาร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบองค์ประกอบของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้นั้น จะต้องเตรียมครูผู้สอนให้เข้าใจหลักสูตรและวิธีการใช้หลักสูตรเสียก่อนมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรร่วมกันวิเคราะห์หาข้อบกพร่องเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 10 เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว คณะทำงานต้องนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ขออนุมัติการใช้เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้ ในขณะระออนุมัติหลักสูตรคณะทำงานต้องดำเนินการวางแผนใช้หลักสูตรควบคู่กันไปและเมื่อได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้วได้ดำเนินการทันทีที่คณะทำงานจะต้องเตรียมการอบรมครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

ขั้นตอนที่ 12 การประเมินหลักสูตร หลังจากครูได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้วโรงเรียนควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไรผลตรงตามวัตถุประสงค์ไว้หรือไม่อย่างไร การวางแผนว่าจะประเมินส่วนใดบ้าง และวางแผนว่าจะดำเนินการเมื่อใด ให้แน่ใจว่าผลที่ได้รับจากการประเมินสามารถนำไปใช้ได้ทันการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ดีคือ ควรมีการวางแผนโดยการศึกษาความต้องการ ความจำเป็น การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบการปฏิบัติงาน และการปรับปรุงให้มีคุณภาพอยู่เสมอหากกระบวนการดังกล่าวมีประสิทธิภาพจะทำให้การพัฒนาและการใช้หลักสูตรในโรงเรียนประสบความสำเร็จ

4. การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

เอกสารหลักสูตรท้องถิ่นเมื่อได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะได้ทบทวนตรวจสอบหลักสูตรอีกครั้งขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้มี 8 ขั้นตอน ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2551 : 196-202)

4.1 การตรวจสอบลักษณะของหลักสูตรเพื่อดูความชัดเจนของหลักสูตร ได้แก่ ความกระชับชัดของคำชี้แจง คำอธิบายสาระสำคัญ แนวปฏิบัติต่าง ๆ ของหลักสูตร นอกจากนั้นจะดูความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรม ประสบการณ์เรียนรู้ การประเมินผล มีความสอดคล้องสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งความหวังของสังคมสะท้อนเข้ามาอยู่ในส่วนใดของหลักสูตรสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้นำไปสู่ความสับสนในการปฏิบัติจริง ว่าเหตุผลของความซ้ำซ้อนมีไว้เพื่ออะไร ถ้าไม่จำเป็นก็ควรตัดออกและเรียงลำดับใหม่ตามขั้นตอนของการเรียนรู้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรนั้นสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริง ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งบุคลากรอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน ผู้บริหาร งบประมาณ การบริหารสนับสนุนการใช้หลักสูตรได้ตามจุดประสงค์

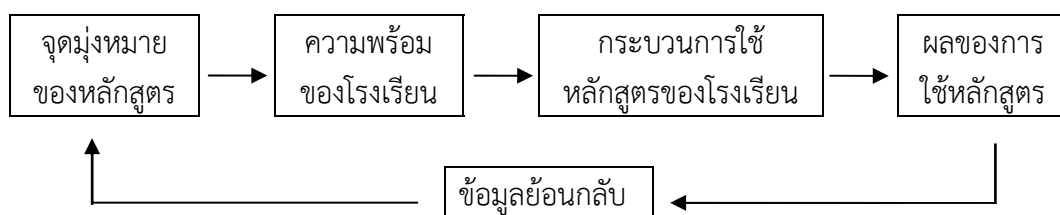
4.2 วางแผนและทำโครงการศึกษานำร่อง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะตรวจสอบคุณภาพความเป็นไปได้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ปฏิบัติจริง วิธีการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติประการแรกคือ เลือกตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการใช้หลักสูตร จากนั้นแปลงหลักสูตรสู่กระบวนการเรียนการสอน พัฒนาวัสดุหลักสูตร เตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมจัดหาแหล่งบริการสนับสนุนการใช้หลักสูตร งบประมาณการจัดสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการสอนและการติดตามผลการทดลองทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งศึกษาระบบการบริหารของโรงเรียนในปัจจุบันว่า ระบบหลักสูตรเข้าไปปรับใช้ให้เข้ากับระบบบริหารที่มีอยู่เดิมให้ผสมผสานกันได้อย่างไร

4.3 การประเมินโครงการศึกษาทดลอง อาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น ประเมินผลการเรียนจากผู้เรียนโดยการประเมินแบบย่อและการประเมินรวมยอด การประเมินหลักสูตร หรือประเมินทั้งระบบการใช้หลักสูตรและการแก้จากข้อค้นพบ โดยประชุมสัมมนากับผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เพื่อขอความคิดเห็นบางส่วนมาปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.4 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การใช้หลักสูตรใหม่จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการประชาสัมพันธ์หลักสูตรส่วนหนึ่งด้วย การเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการยอมรับหลักสูตรใหม่นั้นจะต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ สื่อที่ใช้ในการแนะนำหลักสูตรมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายของการใช้หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต สิ่งนี้สามารถใช้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรโดยทั่วไป ส่วนครูนั้นควรจะได้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และผู้ปกครองนักเรียนนั้นควรจัดการประชุมชี้แจง

4.5 การอบรมครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องคำนึงและต้องกระทำอย่างรอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นขั้นเตรียมการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำมาใช้ การวางแผนและวิธีการฝึกอบรมบุคลากร

4.6 การนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง เป็นการตัดสินใจหลังจากทดลองปรับแก้หลักสูตร และได้ฝึกอบรมครู และผู้เกี่ยวข้องเรียบร้อยแล้ว กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จริงเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและมีความซับซ้อน นักพัฒนาหลักสูตรจึงได้ศึกษาระบบของการใช้หลักสูตรดังนี้

ภาพ 2 ระบบของการใช้หลักสูตร

การวางแผนการปฏิบัติงานที่มีความชัดเจน จุดมุ่งหมายได้ชี้ทางให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด การศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ได้กระทำอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้แก่ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ และสามารถดำเนินการได้จริง ความพร้อมของสถานศึกษาด้านต่างๆ ได้แก่ ความพร้อมในการสอนของครู สถานที่ที่มีความเหมาะสม ความพร้อมของผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ ระบบการบริหาร ลักษณะของหน่วยปฏิบัติงาน ระยะเวลาที่นำหลักสูตรใหม่มาใช้มีความเหมาะสมเพียงใด บรรยากาศของโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นผลก่อให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

4.7 การอบรมเพิ่มเติมระหว่างการใช้หลักสูตรในขณะที่ยังดำเนินการใช้หลักสูตรจะต้องศึกษาปัญหา และปรับแก้สิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากับสภาพจริง และความเป็นไปได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้โดยไม่ให้เสียหลักการใหญ่ของหลักสูตร สิ่งที่คุณต้องการมากคือการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อสร้างความพร้อมในการสอนของครูให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น การฝึกอบรมกระทำจากการวิเคราะห์ส่วนที่บกพร่องในบทบาทหน้าที่ของครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม และสำคัญที่สุดคือการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน

4.8 การติดตามและการประเมินผลการใช้หลักสูตร ต้องมีการวางแผนให้ชัดเจนว่าจะทำการประเมินส่วนใดของหลักสูตร ถ้าการวางแผนเกี่ยวกับการประเมินไม่ชัดเจน เมื่อมีความต้องการจะทำการประเมินในหัวข้อนั้นหรือส่วนนั้น บางครั้งอาจทำไม่ได้เพราะการเก็บข้อมูลบางอย่างขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของระยะเวลาและกิจกรรมที่ทำตามลำดับขั้นตอนและต่อเนื่อง ดังนั้นการวางแผนเพื่อการประเมินหลักสูตรจะต้องมีความชัดเจน และจะใช้วิธีการประเมินอย่างไรจึงจะได้ผล เป็นภาพรวมที่สามารถนำมาอธิบายได้ว่า สิ่งใดเป็นบรรยากาศหรือสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวย สิ่งใดไม่เอื้ออำนวย การบรรลุสิ่งที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงผู้พัฒนาหลักสูตรควรมีการตรวจสอบหรือทบทวนหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด การทำโครงการและวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพ ประเมินโครงการทดลองประชาสัมพันธ์หลักสูตร การอบรมผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงในโรงเรียน การอบรมครูเพิ่มเติม และการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น

ชญาณ์พัชร ทีสุกะ (2555 : 71) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ถิ่นนี้ศรีสงคราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านข่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ถิ่นนี้ศรีสงคราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านข่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) หาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ 4) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน 5) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านข่า จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 2) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 86.84/84.43 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 0.7439 คิดเป็นร้อยละ 74.39 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

นพรัตน์ พลเสน (2556 : 126-129) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลสมเด็จพระวันรัต จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติกิจกรรมและแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการสอบถามความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทุกฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องพระเครื่องเมืองสุพรรณ ขึ้นใช้ในโรงเรียนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับนักเรียน 2) หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องพระเครื่องเมืองสุพรรณ ประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ 3) การทดลองใช้

หลักสูตรท้องถิ่นกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 พบว่านักเรียนมีความสนใจตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และ 4) การประเมินผลหลักสูตรพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การประเมินผลด้านทักษะการปฏิบัติกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ส่วนการประเมินด้านความพึงพอใจ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องพระเครื่องเมืองสุพรรณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

นิชาภัทร์ ณะงาตุนต์ (2556: 105-106) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 วัดอุปประสงค์ ได้แก่ เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 เพื่อศึกษาคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 (1) ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และ (3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น และ (4) ความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น ตัวอย่างในงานวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสำโรง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารหลักสูตรท้องถิ่น เอกสารประกอบหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท องค์ประกอบคือวิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลาเรียน คำอธิบายรายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล คุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นคือ (1) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.60/82.50 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

กวิณนาฏ กล้าหนองกก (2557: 124-126) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานเขตสัมพันธวงศ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน เขตสัมพันธวงศ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้ (1) ประชากรที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำนวน 10 คน และ (2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 45 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนามีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน มีองค์ประกอบดังนี้ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานเขตสัมพันธวงศ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จักรพันธ์ ชันอุละ (2557 : 128-131) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเวียงพาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย และเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียน 70 คน ผู้ปกครอง 70 คน กรรมการสถานศึกษา 10 คน ครูผู้สอน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร การสนทนากลุ่มประเมินคุณภาพหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ในด้านการพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง บริบทชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่า 80.61/84.38 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยรวมในระดับมากที่สุด

เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์ (2558 : 364-375) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 149 คนคือ กลุ่มผู้รู้ 33 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ 68 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเริ่มเมื่อประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) และได้มาปรากฏชัดเจนเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 แม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติศัพท์คำว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” อย่างชัดเจนแต่ในมาตรา 27

ได้ชี้ชัดว่าการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นเป็นสภาพบังคับของกฎหมาย ที่โรงเรียนต้องจัดให้มีขึ้นควบคู่กับหลักสูตรแกนกลาง สภาพปัจจุบันการดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการประดิษฐ์ดอกไม้และใบตอง การประดิษฐ์ของเล่นและของใช้ จักสานไม้ไผ่ แกะสลักผักผลไม้ อาหารและขนมไทย จัดสวนถาดแบบแห้ง และคอมพิวเตอร์ ครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการหลากหลาย ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนคุ้นเคยกับการจับสัตว์น้ำและต้องการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเครื่องมือจับสัตว์น้ำ อ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์เป็นแหล่งอาหารโปรตีนสำคัญของชุมชนผู้ปกครองและผู้นำชุมชนสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 เป็นการทดลองใช้หลักสูตร และประเมินระหว่างทำการทดลอง ส่วนขั้นตอนที่ 3 เป็นการประเมินผลการใช้หลักสูตรและเผยแพร่หลักสูตร

ที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนำเสนอไว้มีประเด็นที่สมควรนำไปพัฒนาหลักสูตรในงานวิจัยนี้ได้แก่ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ทำการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาก่อนออกแบบหรือร่างหลักสูตร เอกสารหลักสูตรที่ประกอบด้วย หลักสูตรแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความพึงพอใจในการเรียน การนำเสนอผลการศึกษา ได้แก่ การประเมินประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 การวัดดัชนีประสิทธิผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

เศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ณรงค์ โชควัฒนา (2542 : 15) กล่าวถึงความหมายเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาเป็นขั้นตอน ไม่ใช่ถอยหลังเข้าสู่ระบบบรรพกาล แต่เป็นการสร้างรากฐานที่แข่งขันในระดับชาติ และต่างประเทศได้ โดยถ้าชุมชนได้พัฒนาไปถึงจุดที่มีการรวมตัวกันและใช้องค์ความรู้ความสามารถในการพึ่งตนเองให้เป็นพันธมิตรกับรัฐบาลและองค์กรสังคมอื่น ๆ อย่างเสมอภาค หากองค์ความรู้ที่ประชาชนมีอยู่รวมกับความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ ที่เข้ามาทำให้ชุมชนเข้มแข็งในระดับทฤษฎีขั้นที่ 3 หมายความว่า เราพร้อมที่จะแข่งขันเพื่อเข้าสู่ตลาดการค้าและตลาดโลก

ประเวศ วะสี (2542 : 4-6) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่มีรูปแบบทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปาทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกันทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคมและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อผู้อื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งส่วนใหญ่คนมักเข้าใจผิดคิดว่าเป็นอย่างนั้น เพราะ

นำเอาคำว่า เศรษฐกิจ ไปใช้ในความหมายว่า เป็นการแสวงหาเงินเพียงอย่างเดียว ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยหลักการเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความพึงพอใจอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกคนรอบครัวไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลาย
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์ และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพ และทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อม และเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียงการรวมตัวเป็นชุมชนเข้มแข็งทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขুবาบเตี้ยจน เดียวรวยกะทันหัน เดียวไม่มีกินมิใช่ ถ้าเป็นเช่นนั้นมนุษย์อาจตกในภาวะที่ทนไม่ไหวสุขภาพจิตเสีย แต่เศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้สุขภาพจิตดี เนื่องจากมีความมั่นคง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2543 : 286-287) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (relative self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อนโดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ได้เสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกิจพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวัง แต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียวเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

เสนห์ จามริก (2543 : 166-167) ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นหลักการและกระบวนการทางสังคม ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกินขึ้นไปถึงขั้นแปรรูป อุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลาย เกิดตลาดซื้อขาย สะสมทุน ฯลฯ บนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนนี้เองที่เศรษฐกิจจะพัฒนาขึ้นมาอย่างมั่นคง รวมทั้งเทคโนโลยีที่ค่อย ๆ พัฒนาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติ และทั้งที่จะคัดสรรเรียนรู้จากโลกภายนอก “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมีความหมายเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้กับ “โลกาภิวัตน์”

ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ (2547 : 26) ได้สรุปความหมายเศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึงความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตที่มีความรู้เท่าทันกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเองเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อสิ่งนั้นด้วยความรู้เข้าใจอันดี มีจิตสำนึกที่ดีต่อกันเพื่อการพัฒนาตน สังคม ให้มีความดุลยภาพเป็นธรรม และยั่งยืน

สมพร เทพสิทธา (2549 : 29-32) ได้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจระบบทุนนิยมซึ่งเกี่ยวกับเรื่องวัตถุประสงค์ครอบคลุม 4 ด้าน คือ

1. มิติด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความยั่งยืน มั่นคงเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้และพ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตเป็นสุขตามสมควรแก่สภาพ พ้นจากการเป็นหนี้สิน และความยากจนสามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

2. มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นจิตใจที่รู้จักพอคือพอดี พอประมาณและพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

3. มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่สงบสุข ประชาชนมีความเมตตา เอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ เพื่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้ โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาเปรียบกันการมุ่งร้ายทำลายกัน

4. มิติด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม อันทำให้เกิดการเป็นหนี้สิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2550 : 22) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (self sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่ที่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียวเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอจะพึ่งตนเองย่อมสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือจากบริโภคจึงคิดถึงการผลิตเพื่อขายผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดจะเป็นกำไรของเกษตรกร สภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรกลายเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 12-14)

กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความ มั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึงการจะทำอะไรมีความพอดีพอเหมาะพอควรต่อความ จำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นหรือ ไม่ การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการก็ต้องให้พอประมาณ ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป จนขาดแคลนไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ การตัดสินใจอยู่ในระดับพอประมาณนี้จำเป็นต้องอาศัย ความรอบรู้ความรอบคอบในการวางแผนและตัดสินใจและต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อนและไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลครบ วงจรบนพื้นฐานความถูกต้องความเป็นจริงตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยาและ วัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และส่วนรวม อย่างรอบคอบ การคิด พิจารณาแยกแยะ ให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุ ปัจจัยต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบจะช่วยให้ บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อยและเช่นเดียวกันการที่จะวางแผนดำเนินการ หรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัยความรอบรู้ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ที่ จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณาตัดสินใจโดยใช้สติปัญญาอย่างเฉลียวฉลาดในทางที่ถูกที่ควร

3. การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและ การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เพื่อให้ สามารถปรับตัว และรับมือได้อย่างทันที่ ท่วงที กล่าวโดยย่อ คือ การที่จะทำอะไรอย่างไม่เสี่ยงเกินไป ไม่ ประมาท คิดถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้แล้วเตรียมตนเอง เตรียม วิธีการทำงานเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อการทำงานสามารถดำเนินไปได้ โดยไม่ชุลคุชลัก ต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งผลประโยชน์ในระยะยาว และความสุขที่ยั่งยืน

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้อง อาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ และความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมา พิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ

2. **เงื่อนไขคุณธรรม** ต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์ สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้อง และเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำคือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป คือ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเอง และสภาวะแวดล้อมเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกันแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวกนำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ โดยสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวโดยสรุป หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนับว่าเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติของประชาชนทุกระดับสามารถใช้เป็นวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตน ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ ให้มี

ความก้าวหน้าด้วยความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน โดยเฉพาะในส่วนที่เน้นคุณธรรม ถือว่าเป็นคุณธรรม จริยธรรม ที่ควรพัฒนาให้แก่เยาวชนไทยอย่างแท้จริง

3. ทฤษฎีใหม่

ทศวรรษที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศนั้น ได้ทรงถามเกษตรกรและทอดพระเนตรพบสภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการปลูกข้าวและเกิดแรงกดดันพระราชหฤทัย อันเป็นแนวคิดที่ว่าข้าวเป็นพืชที่แข็งแกร่งมาก หากได้น้ำเพียงพอจะสามารถเพิ่มปริมาณเมล็ดข้าวได้มากยิ่งขึ้น หากเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาไว้ได้แล้วนำมาใช้ในการเพาะปลูกจะสามารถเก็บเกี่ยวได้มากขึ้นเช่นกัน ในขณะที่การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่นับวันแต่ยากที่จะดำเนินการได้ เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน และข้อจำกัดของปริมาณที่ดินเป็นอุปสรรคสำคัญ หากแต่ละครัวเรือนมีสระน้ำประจำไร่นาทุกครัวเรือน เมื่อรวมปริมาณกันย่อมเท่ากับปริมาณในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ แต่สิ้นค่าใช้จ่ายน้อยและเกิดประโยชน์สูงสุดโดยตรงมากกว่า

ในเวลาต่อมา ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริให้ทำการทดลองทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ที่วัดมิ่งมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี แนวทฤษฎีใหม่กำหนดดังนี้ให้แบ่งพื้นที่ถือครองทางการเกษตรโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรไทย มีเนื้อที่ดินประมาณ 10-15 ไร่ต่อครอบครัว แบ่งเป็นสัดส่วน 30-30-30-10 คือ ส่วนแรกร้อยละ 30 เนื้อที่เฉลี่ย 3 ไร่ ให้ทำการขุดสระกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก ความลึกประมาณ 4 เมตร ซึ่งสามารถรับน้ำได้จนถึง 19,000 ลูกบาศก์เมตร โดยการรองรับจากน้ำฝนราษฎรจะสามารถนำน้ำไปใช้ในการเกษตรได้ตลอดปีและสามารถเลี้ยงปลาปลูกพืชน้ำที่ขีมิ้นสระ เพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย ส่วนที่สองร้อยละ 60 เนื้อที่เฉลี่ยประมาณ 10 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรปลูกพืชต่าง ๆ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนคือร้อยละ 30 ส่วนที่หนึ่งทำนาข้าวประมาณ 5 ไร่ ร้อยละ 30 ส่วนที่สองปลูกพืชไร่หรือพืชสวนตามแต่สภาพพื้นที่และภาวะตลาดประมาณ 5 ไร่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงคำนวณโดยใช้หลักเกณฑ์ว่าพื้นที่ทำการเกษตรนี้ต้องมีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้งประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ถ้าหากแบ่งแต่ละแปลงเกษตรให้มีเนื้อที่ 5 ไร่ ทั้ง 2 แห่งแล้ว ความต้องการน้ำจะต้องใช้ประมาณ 10,000 ลูกบาศก์เมตร จะเป็นน้ำสำรองไว้ใช้ในยามฤดูแล้ง ส่วนที่สามร้อยละ 10 เป็นพื้นที่เหลือมีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย ถนนหนทาง คันคูดินหรือคูคลอง ตลอดจนปลูกพืชสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ ทฤษฎีใหม่จึงเป็นสิ่งที่ได้รับการพิสูจน์และยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่เกษตรกรไทย ว่าพระราชดำริของพระองค์เกิดขึ้นด้วยพระอัจฉริยภาพสูงส่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ความสมบูรณ์พูนสุขแห่งราชอาณาจักรไทยอุบัติขึ้นครั้งนี้ด้วยพระปรีชาสามารถอันเฉียบแหลมของพระมหากษัตริย์ ไม่เคยหยุดนิ่งที่จะระดมสรรพกำลังทั้งปวงเพื่อความผาสุกของชาวไทย ทฤษฎีใหม่แบ่งเป็น 3 ขั้นดังนี้

3.1 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1

พื้นฐานที่สำคัญของเกษตรกรที่ปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง ได้แก่ มีพื้นที่ค่อนข้างน้อย ประมาณ 15 ไร่ ค่อนข้างยากจน จำนวนสมาชิกปานกลาง (ไม่เกิน 6 คน) อยู่ในเขตใช้น้ำฝนธรรมชาติ ฝนไม่ชุกมากนัก ดินมีสภาพขุดสระเก็บกักน้ำได้ ในระยะแรกจะผลิตพอเพียงเลี้ยงตัวได้ แต่จะต้องกินอยู่อย่างประหยัด มีความขยันหมั่นเพียร ความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับเพื่อนบ้าน หลักการที่สำคัญของการปฏิบัติคือ รู้จักการบริหาร และจัดการดินและน้ำ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกับการบริหารเวลา บริหารเงินทุนและกำลังคน เพื่อให้บังเกิดผลผลิตเป็นอาหารและรายได้ตลอดปี และผลจากการที่ได้ทรงคิดและคำนวณ พระองค์ได้ทรงแนะนำให้แบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10 และทำกิจกรรมดังนี้

3.1.1 ร้อยละ 30 ส่วนแรก ขุดสระราว 4-5 ไร่ สำหรับเก็บน้ำฝนตามธรรมชาติ ที่มีอย่างเหลือเฟือในฤดูฝนปกติ เพื่อใช้รดน้ำพืชที่ปลูกในฤดูฝนยามเมื่อฝนทิ้งช่วงแห้งแล้ง การใช้น้ำต้องเป็นไปอย่างประหยัดโดยใช้วิธีการและเลือกพืชกับวิธีปลูกพืชแต่ละชนิดที่เหมาะสม วิธีให้น้ำโดยประหยัด เช่น การตัดรด การสูบล้างตามท่ออย่าง หรือการใช้ระบบน้ำหยดแบบพื้นบ้าน เป็นต้น ส่วนพืชและวิธีปลูกที่เหมาะสม เช่น เลือกพืชที่ใช้น้ำน้อย เช่น พืชยืนต้น หรือพืชอายุสั้น โดยปลูกผสมผสานกันหลายชนิด ระหว่างพืชต้นใหญ่และพืชล้มลุก เพื่อสามารถใช้พื้นที่และน้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และมีเสถียรภาพ

น้ำในสระหากเหลือถึงฤดูแล้ง ให้ปลูกพืชอายุสั้น ราคาดี เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง และผักต่าง ๆ ไม่ควรนำไปใช้ปลูกข้าวนาปรังเป็นอันขาด นอกจากปีใดน้ำท่วมแปลงข้าวเสียหายหมด จึงจะพิจารณาปลูกข้าวนาปรังได้เพื่อให้มีข้าวบริโภค แต่ต้องประมาณพื้นที่ปลูกข้าวให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีอยู่ในสระ

รูปร่างและขนาดของสระอาจยืดหยุ่นได้ เช่น พื้นที่ฝนมีปริมาณทั้งปีมากหรือมีน้ำชลประทานมาเต็มขนาดสระ อาจจะน้อยกว่าร้อยละ 30 แต่ถ้าพื้นที่บังคับหรือต้องการเลี้ยงสัตว์ อาจขุดสระ และบ่อได้อีกหลายบ่อ เมื่อรวมพื้นที่ทั้งหมดต้องใกล้เคียงร้อยละ 30 นอกจากนี้อาจจะรวมนับพื้นที่ร่องน้ำที่ยกคันขึ้นเพื่อปลูกไม้ยืนต้นด้วย หากสามารถเก็บน้ำในร่องได้ตลอดปี กรณีที่สามารถส่งน้ำมาจากแหล่งชลประทานได้ ต้องส่งมาในระบบท่อปิดเพื่อลดการสูญเสีย และส่งมาเติมในสระตามช่วงเวลาที่เป็นเท่านั้น การใช้น้ำจากสระต้องเป็นไปตามหลักประหยัดและพึ่งตนเองให้มากที่สุด

3.1.2 ร้อยละ 30 ส่วนที่สองให้ใช้ปลูกข้าวเนื้อที่ประมาณ 4.5 ไร่ เนื่องจากมีพระราชวินิจฉัยว่า ข้าวเป็นอาหารหลักและอาหารประจำวันของคนไทยที่มีมาแต่ดึกดำบรรพ์ และเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงและมั่นใจในการดำรงชีวิต เกษตรกรไทยไม่ว่าจะโยกย้ายไปอยู่แห่งใด หรือเปลี่ยนอาชีพไปอย่างไรก็ตามอย่างน้อยต้องมั่นใจว่ามีข้าวกินและพยายามปลูกข้าวให้พอกินตลอดปีให้มีเสถียรภาพด้านอาหาร ครอบครัวมีสมาชิก 6 คน ถ้าบริโภคข้าวเฉลี่ยคนละ 200 กิโลกรัมต่อปี ต้องบริโภคข้าวไม่ต่ำกว่าปีละ 1,200 กิโลกรัม และถ้าทำนาปีในสภาพที่ควบคุมน้ำไม่ให้ขาดช่วงเมื่อฝนแล้งจะได้ผลผลิตไม่ต่ำกว่าปีละ $4.5 \times 325 = 1,462.5$ กิโลกรัม แต่ถ้าบำรุงรักษาดีอาจมีผลผลิตเพิ่มมากกว่านี้ เมื่อเก็บ

เกี่ยวข้าวนาปีแล้วหากยังมีฝนและน้ำในสระเหลือควรเลือกปลูกพืชอายุสั้นและราคาดีในสภาพนาที่ตั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.1.3 ร้อยละ 30 ส่วนที่สาม เนื้อที่ 4.5 ไร่ ปลูกพืชสวน ไม้ยืนต้นและพืชไร่อย่างผสมผสานโดยวิธีการและชนิดของพืชแตกต่างกันหลากหลายกันไปแต่ละพื้นที่และขึ้นอยู่กับปัจจัย เช่น ภาค ฤดูกาล ตลาด เส้นทางคมนาคม ตลอดจนประสบการณ์และภูมิปัญญาเกษตรกร เป็นต้น ไม่มีสูตรตายตัวยืดหยุ่นได้ การปลูกพืชให้หลากหลายเช่นนี้เป็นการช่วยกระจายเงินทุน แรงงาน น้ำ และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ กระจายความเสียหายจากศัตรูพืชและความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ตลอดจนการกระจายรายได้ด้วย

พืชที่ควรปลูกในระยะแรกควรเป็นกล้วยเพื่อบำรุงและเก็บความชื้นในดินต่อไป ควรจะเป็นผลไม้และไม่ยืนต้นระหว่างไม้ยืนต้นยังไม่โต ให้ปลูกพืชล้มลุกอายุสั้นระหว่างแถว เช่น พริก มะเขือ ถั่วต่าง ๆ จนกว่าจะปลูกไม้ได้ จึงเปลี่ยนไปปลูกไม้ทนร่ม เช่น ขิง ข่า และพืชหัว เป็นต้น

พื้นที่ปลูกพืชผสมผสานเหล่านี้ พื้นที่รวมกันประมาณ 4.5 ไร่ ในบางท้องที่ ขนาดของสระและพื้นที่ปลูกข้าวรวมกันอาจน้อยกว่า 9 ไร่ พื้นที่ที่ลดลงอาจปลูกพืชผสมกันได้ รวมทั้งบริเวณรอบที่อยู่อาศัย คันดิน ทางเดินและขอบสระอาจใช้ปลูกพืชต่าง ๆ ได้ นับพื้นที่รวมกันเป็นพื้นที่ปลูกพืชผสม

พืชเหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นอาหารประจำวัน ได้แก่ ผัก ผลไม้ สมุนไพร และเครื่องเทศ ซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทยที่กินกับข้าวมาเป็นเวลาช้านาน เช่นเดียวกับข้าว และปลา โดยเฉพาะพืชผักพื้นเมืองปัจจุบันมีมากกว่า 160 ชนิด บางชนิดมีพบทั่วทุกภาค บางชนิดมีเฉพาะภาค ส่วนที่เหลือก็สามารถจำหน่ายเป็นรายได้

3.1.4 ร้อยละ 10 ส่วนที่สี่ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ (ถนน คันดิน กองฟาง กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวหลังบ้าน ลานตากผลผลิต เป็นต้น

3.2 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2

เมื่อเกษตรกรดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นต้นหรือขั้นที่ 1 คือ การผลิตอาหารเพื่อบริโภคจนประสบความสำเร็จระดับหนึ่งเกษตรกรมีอาหารไว้บริโภคในครอบครัวอย่างเพียงพอ สามารถช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว ขั้นต่อไปที่ต้องดำเนินการต่อคือการรวมพลังกันในรูปของกลุ่ม หรือสหกรณ์ เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.2.1 การผลิต กระบวนการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรจะดำเนินการร่วมกันหลายด้าน เช่น ร่วมมือกันด้านพันธุ์พืช การเตรียมดิน ร่วมมือกันทำงาน การจัดการแหล่งน้ำ เป็นต้น

3.2.2 การตลาด เป็นทฤษฎีใหม่ขั้นที่มีการตลาดเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะเกษตรกรสามารถผลิตได้มากกว่าปริมาณที่ใช้ในการบริโภค ส่วนที่เหลือก็สามารถนำไปจำหน่าย ดังนั้นเกษตรกรควรมีการร่วมมือร่วมใจกันในด้านต่างๆ เช่น ลานตากข้าว ยุ้งข้าวหรือยุ้งฉาง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรร่วมกัน เป็นต้น

3.2.3 ความเป็นอยู่ ด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเกษตรกรควรจะพึงพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นปัจจัยพื้นฐานพวกอาหารการกิน เช่น พริก น้ำปลา เกลือ กะปิ น้ำมันพืช หรือแม้แต่เสื้อผ้าหรือเครื่องนุ่งห่ม ก็สามารถแลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันกันได้

3.2.4 สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรจัดตั้งจัดหาสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับชุมชน เช่น กองทุนเงินกู้ยืมสำหรับสมาชิก รวมทั้งการบริการด้านสุขอนามัยในชุมชน สวัสดิการต่าง ๆ เหล่านี้ เกษตรกรจะต้องร่วมมือร่วมใจกันจัดตั้งขึ้น เพื่อให้เป็นสวัสดิการภายในชุมชน

3.2.5 การศึกษา การศึกษาจะเป็นส่วนช่วยให้สังคม และชุมชนอยู่อย่างมั่นคงมีความสุข ดังนั้นเกษตรกรที่ดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ ควรมีบทบาทการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา เช่น จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา จัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นไว้บริการในชุมชน เพื่อประโยชน์ในการเล่าเรียนของบุตรหลานเกษตรกรเอง

3.2.6 สังคมและศาสนา ชุมชนจะอยู่อย่างสงบสุขจะต้องมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยกันไม่ว่าจะเป็นสาธารณสมบัติ เช่น วัด โรงเรียน ตลอดจนแม่น้ำ ลำคลอง หนองบึง สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้หากชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้มีสภาพดีขึ้นแล้ว ชุมชนก็สามารถใช้ร่วมกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีใหม่ขั้นที่สองคือ การเกษตรก้าวหน้า หรือเกษตรออมทรัพย์ เป็นขั้นตอนที่ครอบครัวเกษตรกร ชุมชนเกษตรกรทุกระดับร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน เพื่อบริหารและจัด การพื้นที่ทำการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดด้วยเกษตรกร บุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรม ร่วมคิดร่วมทำและประสานงานเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาการเกษตรยั่งยืน

3.3 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3

เมื่อชุมชนรวมพลังร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินงานจนเกิดประสิทธิผลสังคมอยู่อย่างอบอุ่น มั่นคง และมีความสุขแล้ว ขั้นที่ 3 ของทฤษฎีใหม่นี้เป็นขั้นที่นำไปสู่ธุรกิจชุมชน เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนดียิ่งขึ้น ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุน เพื่อนำเงินมาใช้กับกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นการพัฒนาให้การดำเนินงานก้าวหน้า แหล่งเงินทุนที่สามารถติดต่อได้ เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้านของภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรและมูลนิธิต่าง ๆ การติดต่อประสานงานระหว่างเกษตรกรและแหล่งเงินทุนนี้เป็นการเอื้อและประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน คือ

3.3.1 ประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับ ได้แก่

- 1) สามารถจำหน่ายผลผลิตได้ราคาสูงเนื่องจากไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เพราะเป็นการจำหน่ายแก่ผู้ซื้อโดยตรง
- 2) ซื้อวัสดุอุปกรณ์การเกษตรได้ในราคาถูกเนื่องจากการซื้อในราคาขายส่ง เพราะซื้อผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์

3.3.2 ประโยชน์ที่แหล่งเงินทุนจะได้รับ ได้แก่

- 1) ซื้อผลผลิตการเกษตรในราคาต่ำ เนื่องจากการรับซื้อจากเกษตรกรโดยตรง ไม่ต้องซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง

2) สามารถกระจายบุคลากรได้มากขึ้นเนื่องจากในแหล่งชุมชนนั้นมีกิจการของแหล่งเงินทุนดำเนินการอยู่ จึงทำให้สามารถขยายกิจการ เพิ่มงานและเพิ่มบุคลากรได้มากยิ่งขึ้น กล่าวโดยสรุปทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 คือ การดำเนินการเพื่อให้เกษตรกรมั่งคั่ง มั่นคง และสามารถบริหารจัดการการประกอบอาชีพภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยี การเกษตรระดับนานาชาติอย่างเท่าเทียมกับภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

4. เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณ มีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกลักษณะและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน เป็นตัวอย่างหลักเศรษฐกิจพอเพียงทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เฉพาะในพื้นที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีอยู่ 2 แบบคือ แบบพื้นฐาน กับแบบก้าวหน้า ดังนี้

ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการมุ่งแก้ปัญหาเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีสมมติฐานว่ามีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อ เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ ทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆสนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เกษตรกรจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ทางราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

ความพอเพียงระดับชุมชน และระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังในรูปแบบกลุ่ม หรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว รวมกลุ่มเพื่อร่วมกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวม บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นเกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง ความพอเพียงระดับประเทศเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือลักษณะเช่นนี้เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ ประกอบด้วย ชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันโดยยึดหลักไม่เบียดเบียนแบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด

5. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้นี้ ลัดดา ศิลาน้อย (2553 : 14-17) ได้นำแนวการจัดทำหน่วยการเรียนรู้จากกระทรวงศึกษาธิการมาประยุกต์ ปรับ และเรียบเรียงให้เข้ากับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับท้องถิ่นให้เข้าใจโดยวิเคราะห์ถึงความจำเป็นของนักเรียนในโรงเรียนที่ต้องการให้นักเรียนเกิดความรู้ ความตระหนักในเรื่องใด รวบรวมแนวคิดพื้นฐานนั้น ๆ สรุปเป็นประเด็น

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาพิจารณาความสอดคล้องของหลักสูตรกับประเด็นของแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการปลูกฝัง ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ การนำไปใช้ในชีวิตจริง พร้อมกำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้ การกำหนดชื่อหน่วยควรเป็นชื่อที่น่าสนใจ การกำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้มีแนวทางจะกำหนดชื่อจากปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นปัญหาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น สิ่งที่ควรพัฒนาในโรงเรียนหรือท้องถิ่น เรื่องน่าสนใจในปัจจุบัน อาจเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจระดับท้องถิ่น ประเทศ ทั่วโลก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่น และแหล่งความรู้ในท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของรายวิชาของตนที่รับผิดชอบ เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในหลักสูตรนี้เอง ที่ผู้จัดทำหน่วยการเรียนรู้ต้องพิจารณาว่าจะใช้การบูรณาการรูปแบบใดที่จะทำให้หน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงน่าสนใจ สำหรับการบูรณาการหน่วยการเรียนรู้มีลักษณะของการบูรณาการ 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการในกลุ่มสาระ และการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ ผู้จัดทำจะต้องศึกษา วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ในหลักสูตร ให้ชัดเจนว่าสามารถนำไปจะบูรณาการในรูปแบบใดดีที่จะสอดคล้องสัมพันธ์กับหัวข้อหน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดผังมโนทัศน์เป็นการนำตัวชี้วัดที่มีความใกล้เคียงกันในสาระจัดกลุ่มไว้ด้วยกัน พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เห็นความเกี่ยวข้องกันในสาระ ให้ใช้ชื่อหน่วยที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 ในส่วนนี้ผู้สอนต้องพิจารณาว่า จะใช้วิธีการจัดทำหน่วยเชื่อมโยงสาระในลักษณะของการสอดแทรกเนื้อหาสาระ หรือใช้การบูรณาการภายในสาระของตน หรือใช้วิธีการบูรณาการข้ามเนื้อหาสาระ รวมทั้งวิธีการเขียนผังมโนทัศน์จะใช้ชื่อหน่วยเป็นตัวกำหนดเชื่อมโยงรายละเอียดของเนื้อหาสาระที่จัดกลุ่มย่อยๆ หลังจากนั้นตั้งชื่อหน่วยย่อยๆ ที่จัดเป็นกลุ่มไว้ตามความเหมาะสม โดยให้สัมพันธ์กับหัวข้อชื่อสาระการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย ๆ ที่จัดกลุ่มไว้ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ของครูผู้จัดทำ

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดตารางหน่วยการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้เป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตของสิ่งที่ผู้เรียนจะเรียน ซึ่งประกอบด้วย หน่วยย่อย แผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระของหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเวลาเรียนในแต่ละเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 6 กำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการกำหนดกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการกำหนดในภาพรวม เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปตามจุดหมายที่กำหนดในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งสู่การปฏิบัติด้วยตนเอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนให้มากที่สุด การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาจึงกำหนด เพื่อเป็นกรอบของการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 7 การออกแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวการปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการออกแบบจะต้องประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จำนวนชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 8 กำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้สื่อและแหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้หน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายน่าสนใจ เกิดประสิทธิภาพ บรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่กำหนดไว้ สื่อที่นำมาใช้มีทั้งสื่อที่ครูสามารถผลิตเอง เช่น ภาพ บัตรคำ เกม และหาซื้อจากร้านค้า เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร ภาพ วิดีทัศน์ แหล่งเรียนรู้จัดเป็นสื่อที่มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด เนื่องจากประเภทของสื่อมี 4 ประเภท ได้แก่ บุคคล เช่น วิทยากรจากหน่วยงาน ภูมิปัญญาชาวบ้าน สถานที่ เช่น สวน ไร่ นา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ เช่น สิ่งของ วัสดุที่มีในชุมชน กระบุง ตะกร้า กี๋ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา หรือกิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น งานวัด งานวันสำคัญในศาสนา ประเพณีที่จัดขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญในท้องถิ่น ผู้สอนต้องเตรียมการจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 9 กำหนดการวัดผลประเมินผล การที่จะทำให้สาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีความสมบูรณ์และเกิดผลดีแก่สถานศึกษาและตัวผู้เรียนนั้น การวัดผลประเมินผลผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางของการนำสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ หลักการวัดผลประเมินผลที่ใช้จึงใช้หลักของความเป็นจริงโดยมุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลตามเป้าหมาย มาตรฐาน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และจุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์

ขั้นตอนที่ 10 การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการนำสาระการเรียนรู้ที่จัดทำนั้นไปสู่ผู้เรียน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

สุรียา กำธร (2553 : 104-108) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรและหาคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีแบบสัมภาษณ์ แบบประเมินหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การศึกษาพบว่าหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ โดยประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตรทั้งฉบับอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก ด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตรทั้งฉบับ มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 ด้านความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งฉบับ มีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.86 ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 โดยรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.66 ของนักเรียนทั้งหมด

กิตติธัช คงชะวัน (2553 :185-187) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการรูปแบบ เพื่อพัฒนารูปแบบ เพื่อทดลองใช้รูปแบบ และเพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบทดสอบความรู้ด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของครู แบบประเมินหลักสูตรของครู แบบสัมภาษณ์ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อรูปแบบ แบบทดสอบความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนในหลักสูตร แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจและเจตคติต่อท้องถิ่นของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ตำบลท่าข้ามที่เป็นจุดเด่น คือการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาชีวิตคนในชุมชนจากรูปแบบการพัฒนาของชุมชนที่เรียกว่า “ท่าข้ามโมเดล” 2) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาเรียกว่า LADIE Model ประกอบด้วย การทำความเข้าใจร่วมกัน (Learning) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) จัดทำหลักสูตรและตรวจสอบ (Design) การนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation) และการประเมินหลักสูตร (Evaluation) 3) หลังจากนำรูปแบบไปใช้กับครูโรงเรียนวัดท่าข้ามพบว่ามีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นอย่างดี จากผลการทดสอบความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรและผลการประเมินหลักสูตรทั้ง 3 หลักสูตรของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการใช้รูปแบบ พบว่าครูมีความพึงพอใจเพราะเป็นประโยชน์ต่อครู ทั้งด้านการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และการกระตุ้นให้ครูมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้น และ

4) นักเรียนมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและพึงพอใจที่ได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน นักเรียนมีความรู้สึกภูมิใจที่มีผู้นำที่เก่งในชุมชน และมีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่นของตนเอง

วิชาภรณ์ บุญปัญญา (2556 : 99-102) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฝางกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนฝางวิทยายน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น วัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง บ้านฝางกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยนักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ 75 ขึ้นไป กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 โรงเรียนฝางวิทยายน จำนวน 25 คน การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ ค่าเฉลี่ย และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง บ้านฝางกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่ากระบวนการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ประกอบด้วย 1) การสำรวจข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ลักษณะทั่วไปทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง อาณาเขต การประกอบอาชีพ บุคคลสำคัญในชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมวันสำคัญในชุมชน การดำรงชีวิตของคนในชุมชนบ้านฝาง รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดหน่วยการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้บูรณาการกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ 3) ผังมโนทัศน์ 4) จัดทำตารางหน่วยการเรียนรู้ 5) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 6) เขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ต่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 อยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88.00 ของนักเรียนทั้งหมด โดยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 81.20 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนร้อยละ 70 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละ 75 ขึ้นไป

กิตติเทพ เทพพุทธารงกูร (2557 : 132-134) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบางเตือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา งานวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบางเตือ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ศึกษาความก้าวหน้าของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบศูนย์ การเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 คน โรงเรียนวัดบางเตือ เครื่องมือที่ใช้ใน

การวิจัย คือ 1) ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแบบคู่ขนานและ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ E1/E2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 81.77/80.97 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 2) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด

มนู วรรณารักษ์ (2557 : 93-94) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนและหลังการใช้ และศึกษาพฤติกรรมการพอเพียงระหว่างก่อนและหลังการใช้ กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 5 หน่วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินพฤติกรรมการพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงมีโครงสร้าง 5 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 ระบายอย่างรู้ค่าชีวิตให้พอเพียง หน่วยที่ 2 พึ่งตนเองในการเพาะปลูก หน่วยที่ 3 พึ่งตนเองในการบริโภค หน่วยที่ 4 พึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพ หน่วยที่ 5 เตรียมตัวเพื่อปลูกข้าวกินเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ใช้หลักสูตรพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คะแนนความก้าวหน้าร้อยละ 17.75 และนักเรียนมีพฤติกรรมการพอเพียงหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าก่อนเรียน คะแนนความก้าวหน้าร้อยละ 16.11

สมัย ชันแข็ง (2558 : 146-147) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดทำหลักสูตรสาระเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต 2) พัฒนาหลักสูตร 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรและ 4) ประเมินหลักสูตร การวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำรวจปัญหาและความต้องการ ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนาหลักสูตร ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร ระยะที่ 4 ประเมินหลักสูตร หลักสูตรสาระเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน แบบทดสอบ แบบประเมินคุณลักษณะ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และค่าสถิติ F (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว แบบวัดซ้ำ (One-way Repeated Measure ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของสังคมไทยปัจจุบันคือ ขาดคุณธรรมจริยธรรม ขอบข่ายของหลักสูตรสาระเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง มีความต้องการมากที่สุดคือ เสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา และควรประกอบด้วยคุณลักษณะตามกรอบแนวคิด คือ ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม พึ่งพาตนเอง ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ดำรงคนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข 2) หลักสูตรสาระเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ประกอบไปด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรพบว่าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก 3) ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพัฒนาการทักษะชีวิตพบว่าคุณค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการทักษะชีวิตของนักเรียนจากการทดสอบก่อนเรียนหลังเรียนมีความแตกต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 26.33 คิดเป็นร้อยละ 87.78 และคุณลักษณะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านใฝ่รู้ใฝ่เรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 92.38 ด้านความซื่อสัตย์ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 89.50 ด้านความพอเพียง ด้านจิตสาธารณะ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 94.76 4) การประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร จำนวน 57 คน พบว่า หลักสูตรสาระเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีความเหมาะสมใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตต่อไป

สมฤดี พิพิธกุล (2559 : 54-56) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ที่พัฒนาขึ้นให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม ที่พัฒนาขึ้น 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/9 โรงเรียนโกสุมวิทยาสรรค์ จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย โดยใช้การจัดการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ t - test ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย โดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.07/84.02 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) การศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.7429 แสดงว่านักเรียนที่เรียนด้วยแผนการเรียนรู้เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม มีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 74.29 3) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนโดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ

เทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม กับเกณฑ์ ร้อยละ 80 ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการจัดการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาโดยใช้รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเนื้อหา งานวิจัยที่น่าสนใจคือ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง ของกิตติชัย คงชะวัน (2553 : 185-187) ที่เสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับท้องถิ่น และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ของสุริยา กำธร (2553 : 104-108) ให้รายละเอียดการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นในชั้นเรียน และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่รูปแบบการนำเสนอผลการศึกษามีทั้งการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และการหาคะแนนเฉลี่ยร้อยละ และคะแนนพัฒนาการ

เอกสารเกี่ยวกับผลการเรียนรู้

1. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่น

การทดสอบประสิทธิภาพตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development Testing หมายถึง การตรวจสอบพัฒนาการเพื่อให้งานดำเนินอย่างมีประสิทธิภาพ การหาประสิทธิภาพการออกแบบการเรียนการสอนเป็นการตรวจสอบและประกันคุณภาพของแบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาหรือสร้างขึ้น โดยมีจุดประสงค์ต้องการทราบว่าแบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพและคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ โดยการนำแบบจำลองการเรียนการสอนทดลองใช้เบื้องต้นและปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้จริง ลักษณะของการทดลองเป็นรายบุคคล หรือตัวต่อตัว (one to one tryout หรือ 1 : 1) จากนั้นนำผลที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองกับกลุ่มย่อย (small group tryout) เมื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วจะนำไปทดลองภาคสนาม (field trial) แล้วนำผลไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง (กาญจนา คุณารักษ์. 2553 : 528) หลังจากได้มีการปรับปรุงแก้ไขจนกว่าเห็นว่ามีคุณสมบัติแล้วจึงนำไปทดลองใช้จริง

การทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรจะมีเกณฑ์ต้องกำหนดล่วงหน้าได้แก่ 1) เกณฑ์พัฒนาการของผู้เรียน เป็นระดับความก้าวหน้าของผู้เรียนที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้สอนใช้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาว่าหลังใช้นวัตกรรมแล้วนักเรียนมีความก้าวหน้าหรือมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ที่ระดับใด ซึ่งหาค่าได้จากผลต่างระหว่างการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และการทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยการกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ระดับ .01 หรือ .05 2) เกณฑ์ประสิทธิภาพหรือเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการหาผลลัพธ์หาจากการประเมินกระบวนการ (Evaluation of process - E_1) โดยจะพิจารณาจากผลการประกอบกิจกรรมระหว่างเรียนที่ผู้สอนใช้นวัตกรรม ด้วยการพิจารณากิจกรรมหรืองานที่ผู้เรียนได้รับมอบหมายให้ทำมาให้คะแนนเปรียบเทียบ

กับการประเมินผลลัพธ์ (Evaluation of products - E₂) คือ ผลจากการทดสอบหลังเรียน (กาญจนา คุณารักษ์. 2553 : 530)

เกณฑ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ อาจแทนด้วย E₁ และ E₂ เมื่อ E₁ หมายถึง ค่าร้อยละของประสิทธิภาพของกระบวนการ ส่วน E₂ หมายถึง ค่าร้อยละของประสิทธิภาพของผลลัพธ์ การกำหนดเกณฑ์ E₁ และ E₂ ให้มีค่าเท่าใดขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระ ถ้าเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับเขาวนปัญญา หรือพุทธิพิสัยมักกำหนดไว้ 80/80 หรือ 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นจิตพิสัยหรือทักษะพิสัย มักกำหนดไว้ 75/75 ในกรณีที่ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการเรียนรู้พัฒนาไม่ถึงเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ เนื่องจากมีตัวแปรแทรกซ้อนที่ควบคุมไม่ได้ เช่น สภาพห้องเรียน ความพร้อมของผู้เรียน อาจอนุโลมให้มีค่าระดับความผิดพลาดต่ำกว่ากำหนดไว้ประมาณร้อยละ 2.5-5.0 ดังนั้นประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นอาจกำหนดไว้ 3 ระดับ คือ ระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ ระดับที่เท่ากับเกณฑ์ และระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E₁) เป็นค่าที่ใช้บ่งบอกว่าการเรียนรู้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ภายในกิจกรรมที่กำหนดให้ โดยมีการเก็บข้อมูลของผลการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความงอกงามของผู้เรียนได้ โดยทั่วไปคำนวณจากคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบย่อย หรือคะแนนจากพฤติกรรมการเรียน หรือคะแนนจากกิจกรรมการเข้ากลุ่ม ไม่ใช่คะแนนการทำแบบฝึกหัดหรือใบงาน (ชวลิต ชูกำแพง. 2553 : 132-133) คำนวณจากสูตร

$$E_1 = \frac{\sum X}{A} \times 100$$

เมื่อ E₁ แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ
X แทน คะแนนจากแบบทดสอบทุกส่วน
N แทน จำนวนผู้เรียน
A แทน คะแนนเต็ม

ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E₂) เป็นค่าที่บ่งบอกว่าการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลได้หรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป็นไปตามที่กำหนดในการจัดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด คำนวณจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ทดสอบหลังเรียน) ของผู้เรียนทุกคน (ชวลิต ชูกำแพง. 2553 : 133) คำนวณได้จากสูตร

$$E_2 = \frac{\sum Y}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	Y	แทน คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
	N	แทน จำนวนผู้เรียน
	B	แทน คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน

เกณฑ์ 80/80 ความหมายที่ 2 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ทำแบบทดสอบหลังเรียนให้คะแนนร้อยละ 80 ทุกคน ตัวเลขตัวหลัง (E_2) หมายถึง นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนครั้งนี้ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80

เกณฑ์ 80/80 ความหมายที่ 3 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง จำนวนนักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ทุกคน ตัวเลขตัวหลัง (E_2) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ที่นักเรียนทำเพิ่มขึ้นจากแบบทดสอบหลังเรียน โดยเทียบคะแนนที่ทำได้ก่อนการเรียน

เกณฑ์ 80/80 ความหมายที่ 4 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) หมายถึง นักเรียนร้อยละ 80 ทำแบบทดสอบหลังเรียน ให้คะแนนร้อยละ 80 ทุกคน ตัวเลขตัวหลัง (E_2) หมายถึง นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนแต่ละข้อถูกมีจำนวนร้อยละ 80

การทดสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมอาจทำได้ใน 3 ระยะ ดังนี้

1. การทดสอบแบบเดี่ยว เป็นการทดสอบกับผู้เรียน 1 คน โดยใช้เด็กเรียนอ่อน เด็กเรียนปานกลาง และเด็กเรียนเก่งคำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดสอบแบบเดี่ยวจะมีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มากแต่เมื่อปรับปรุงแล้วจะสูงก่อนนำไปใช้ทดสอบแบบกลุ่ม E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่า 60/60

2. การทดสอบแบบกลุ่ม เป็นการทดสอบกับผู้เรียน 6-10 คน (คณะผู้เรียนเก่งกับอ่อน) คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุง คราวนี้คะแนนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นเกือบเท่าเกณฑ์โดยเฉลี่ยจะห่างจากเกณฑ์ประมาณร้อยละ 10 คือ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่า 70/70

3. การทดสอบแบบกลุ่มใหญ่ เป็นการทดสอบกับผู้เรียน 40-100 คน มาคำนวณหาประสิทธิภาพจากนั้นทำการปรับปรุง ผลลัพธ์ที่ได้จะควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกินร้อยละ 2.5 ให้ยอมรับ หากแตกต่างกันมากผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของสื่อการสอนใหม่โดยยึดสภาพจริงเป็นเกณฑ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80, 85/85 และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชา และเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อนั้นๆ ถ้าเป็นวิชาที่ค่อนข้างยากอาจตั้งเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับวิชาที่มีเนื้อหาที่ง่ายอาจตั้งเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น

ประสิทธิผล หมายถึง ค่าของคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนการทดสอบหลังเรียน หรือการทดสอบความแตกต่างเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่ม

ควบคุม ดัชนีประสิทธิผลสามารถคำนวณได้จากการหาค่าความแตกต่าง ของการทดสอบก่อนการทดลองและการทดสอบหลังการทดลองด้วยคะแนนพื้นฐาน (คะแนนทดสอบก่อนเรียน) และคะแนนที่สามารถทำได้สูงสุด ดัชนีประสิทธิผลเป็นตัวบ่งชี้ขอบเขตและประสิทธิภาพสูงสุดของสื่อการเรียนการสอน สูตรที่ใช้คำนวณดัชนีประสิทธิผลมีหลายสูตรแต่นิยมใช้เป็นการหาค่า E.I. ด้วยวิธีของกู๊ดแมน (Goodman) เฟรสเตอร์ (Fletchers) และชไนเดอร์ (Schneider) (ชวลิต ชูกำแพง. 2553 : 133)

$$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนทดสอบหลังเรียน} - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}{(\text{จำนวนนักเรียน}) (\text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}$$

จำนวนเศษของดัชนีประสิทธิผล เป็นเศษจากการวัดระหว่างการทดสอบก่อนเรียนและการทดสอบหลังเรียน ซึ่งคะแนนทั้ง 2 ประเภทนี้จะแสดงถึงค่าร้อยละของคะแนนรวมสูงสุดที่ทำให้ (100 %) ตัวหารของดัชนีคือความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนรวมสูงสุดที่นักเรียนทั้งหมดสามารถทำได้ ดัชนีประสิทธิผลสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินสื่อการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นตัววัดว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับใด รวมถึงการวัดทางด้านความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจของผู้เรียน คะแนนที่ได้จากการทดสอบมาแปลงเป็นร้อยละและหาค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ นำนักเรียนเข้ารับการทดลอง จากนั้นทำการทดสอบหลังเรียนแล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีประสิทธิผล โดยนำคะแนนก่อนเรียนไปลบออกจากคะแนนหลังเรียนและนำมารวมด้วยค่าที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนสูงสุดที่ผู้เรียนทำได้ ลบด้วยคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยทำให้อยู่ในรูปร้อยละ

ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 - 1.00 ค่าทดสอบก่อนเรียนเป็น 0 และการทดสอบหลังเรียนปรากฏว่านักเรียนไม่มีความเปลี่ยนแปลง คือได้คะแนนร้อยละ 0 เท่าเดิม แต่ถ้าคะแนนทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 0 และคะแนนทดสอบหลังเรียนนักเรียนทำได้สูงสุด คือเต็ม 100 ค่า E.I. จะมีค่าเท่ากับ 1.00 ในทางตรงกันข้าม ถ้าคะแนนทดสอบหลังเรียนน้อยกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน ค่าที่ได้จะมีค่าเป็นลบ สภาพของการเรียนเพื่อรอบรู้ซึ่งนักเรียนแต่ละคนต้องเรียนให้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ค่าดัชนีประสิทธิผลสามารถนำมาตัดแปลงเพื่ออ้างอิงค่าของเกณฑ์สูงสุดที่สามารถเป็นไปได้ ซึ่งในกรณีนี้ค่าดัชนีประสิทธิผลอาจจะมีค่าได้ถึง 1.00

การประเมินระหว่างการทดลองใช้นวัตกรรม 2 ชนิด ผลการประเมินก่อนใช้ คือ 2.99 และผลการประเมินหลังใช้ คือ 3.15 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 86 คน ในกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 การประเมินก่อนการใช้นวัตกรรมคือ 1.64 การประเมินหลังการใช้นวัตกรรมคือ 2.21 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ขึ้นไป ความแตกต่างของคะแนนการประเมินก่อนการใช้นวัตกรรม (การทดสอบก่อนเรียน) และการประเมินหลังการใช้นวัตกรรม (คะแนนทดสอบหลังเรียน) คือ 0.52 ระหว่าง 2 กลุ่มมีเพียงเล็กน้อย การเปรียบเทียบการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนสามารถใช้ E.I. ในการคำนวณได้ โดยจะเปลี่ยนแปลงเป็นค่าร้อยละของคะแนนที่เป็นไปได้ทั้งหมด

2. การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การทดสอบ (Test) เป็นเครื่องมือรู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทุกคนที่ผ่านการเรียนตั้งแต่ระดับปฐมวัยต้องผ่านการทดสอบมาทั้งสิ้น และในปัจจุบันสถานศึกษาบางแห่งมีการสอบเข้าศึกษาต่อ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นอกจากนี้ยังมีการสอบแข่งขันศึกษาต่อ ทำงาน เลื่อนตำแหน่ง แบ่งกลุ่ม ฯลฯ เนื่องจากเห็นว่าน่าจะยังให้ความยุติธรรมมากกว่าวิธีการอื่น (พิสนุ พองศรี. 2552 : 111) การใช้แบบทดสอบเป็นประจำกันมากที่สุดของสถานศึกษาต่างๆ เพื่อการวัดความรู้ความสามารถและทักษะของผู้เรียน

2.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530 : 29) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นคุณลักษณะ รวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลจากการเรียนการสอนหรือมวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่างๆ ของสมรรถภาพสมอง

มนต์ชัย เทียนทอง (2548 : 311-313) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงความรู้ของผู้เรียนที่แสดงออกในรูปของคะแนน หรือระดับความสามารถในการทำแบบทดสอบ หรือแบบฝึกหัดได้ถูกต้องหลังจากที่ศึกษาเนื้อหาบทเรียนจบแล้ว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงสามารถแสดงผลได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ไม่นิยมเสนอเป็นค่าโดดๆ มักเปรียบเทียบกับเหตุการณ์เงื่อนไขอื่นๆ

ศิริชัย กาญจนวาสี (2548 : 162) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ผลการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา แบบสอบผลสัมฤทธิ์จึงเป็นแบบสอบที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้จัดขึ้นเพื่อการเรียนรู้นั้นๆ สิ่งที่มีจุดประสงค์เป็นสิ่งที่คุณเรียนได้เรียนรู้ ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดขึ้นอาจจะเป็นความรู้หรือทักษะบางอย่าง อันบ่งบอกถึงสภาพภาพของการเรียนรู้ที่ผ่านมา หรือสภาพการเรียนรู้ที่บุคคลนั้นๆ ได้รับ

พิสนุ พองศรี (2552 : 15) กล่าวว่าแบบสอบหรือแบบทดสอบ หมายถึงชุดของข้อคำถามที่ชักนำให้ผู้รับการทดสอบแสดงพฤติกรรมตอบสนอง ส่วนใหญ่วัดพฤติกรรมความรู้ ความถนัด และทักษะบางประการ เช่น แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ต่างๆ และแบบสอบวัดความถนัด เป็นต้น

บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 56) กล่าวว่า แบบทดสอบคือชุดคำถาม หรืองานชุดใดๆ สร้างขึ้นเพื่อนำไปเร้า หรือชักนำให้กลุ่มตัวอย่างตอบสนองออกมา การตอบอาจอยู่ในรูปของการเขียนตอบ การพูด การปฏิบัติที่สามารถสังเกตได้ วัดให้เป็นปริมาณได้

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2556 : 16) กล่าวว่า แบบสอบผลสัมฤทธิ์เป็นแบบสอบวัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นการวัดความรู้ ความสามารถ จากการเรียนรู้ในอดีตหรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

สรุปว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือความรู้ ทักษะ ความสามารถหรือประสิทธิภาพของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และสื่อการเรียนการสอน

ต่างๆ ความสำเร็จสามารถวัดโดยใช้แบบสอบถามหรือคะแนนที่ครูให้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 หลักเกณฑ์การประเมิน

เพื่อให้การประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ดังนี้ (เอกรินทร์ สีมหาศาล. 2546 : 200-201)

2.2.1 การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (Continuity) การประเมินผลต้องทำควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนเพื่อรวบรวมข้อมูลจากการประเมินและนำผลมาตรวจสอบกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทุกระยะ และต้องแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบทุกครั้ง

2.2.2 ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนการสอนเป็นขอบข่ายการประเมิน ถ้ามีการกำหนดจุดประสงค์ขึ้นมา ต้องทำการประเมินให้ครบถ้วน และสัมพันธ์กับจุดเน้นของหลักสูตร เช่น ทักษะการคิด ระดับความรู้ความเข้าใจ ความสามารถด้านต่างๆ ของผู้เรียน

2.2.3 การเทียบเคียง (compatibility) นำหนักของแต่ละจุดประสงค์ตามกำหนดเพราะการกำหนดจุดประสงค์แต่ละข้อย่อมจัดน้ำหนักของการประเมินแตกต่างกัน ดังนั้นการประเมิน ผลทุกครั้งจึงต้องนำผลที่ได้มาพิจารณาเปรียบเทียบกับขอบเขตของจุดประสงค์นั้นด้วย

2.2.4 ความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) คือเกณฑ์กำหนดเพื่อให้ผู้สอนดำเนินการประเมินผลสัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องการวัดผลจากผู้เรียน

2.2.5 ความเป็นปรนัย (objective) เป็นเกณฑ์นำมาพิจารณาผลการประเมินเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันเช่น เข้าใจคำถามแต่ละข้อว่าต้องการคำตอบอะไรจากการวัด ระบบวิธีการให้คะแนนตรงกัน และแปลความหมายคะแนนที่ได้ตรงกัน

2.2.6 คุณค่าการวินิจฉัย (diagnostic value) การประเมินทุกครั้งนอกจากจะนำผลมาใช้แสดงระดับพฤติกรรม ความรู้ ความสามารถของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ แล้วต้องสามารถนำผลไปใช้แสดงคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนว่าผลเป็นอย่างไร และการนำหลักสูตรไปใช้บรรลุประสิทธิผลหรือไม่ จึงจะถือว่าเป็นเกณฑ์การประเมินที่มีประสิทธิภาพ

2.2.7 การระดมความคิดเห็นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (participation) การเลือกวิธีการเรียนรู้ วิธีการประเมินผล และการกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมร่วมกับผู้สอนและเพื่อนๆ ในชั้นเรียน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สรุปได้ว่าการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพผู้สอนต้องประเมินผลทุกด้านที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยวิธีการที่หลากหลาย มีความเชื่อถือได้ มีความเป็นปรนัย มีความเที่ยงตรง และสัมพันธ์ไปกับกระบวนการเรียนการสอน

2.3 ประเภทของแบบทดสอบ

บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 57) แบ่งประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็น 2 ประเภท คือ

2.3.1 แบบทดสอบอิงเกณฑ์ (criterion-referenced test) หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมมีคะแนนจุดตัดหรือคะแนนเกณฑ์สำหรับใช้ตัดสิน

ว่าผู้สอบมีความรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดตรงตามจุดประสงค์เป็นหัวใจสำคัญของข้อสอบในแบบทดสอบประเภทนี้

2.3.2 แบบทดสอบอิงกลุ่ม (Norm-referenced Test) หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อวัดให้ครอบคลุมหลักสูตร สร้างตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร ความสามารถในการจำแนกผู้สอบตามความเก่งอ่อนได้ดีเป็นหัวใจสำคัญของข้อสอบในแบบทดสอบประเภทนี้ การรายงานผลการสอบอาศัยคะแนนมาตรฐาน เป็นคะแนนที่สามารถใช้ความสามารถให้ความหมาย แสดงถึงสถานภาพความสามารถของบุคคลนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ที่ใช้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

2.4 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ

แบบทดสอบประเภทปรนัยชนิดเลือกตอบใช้กันแพร่หลายที่สุด แบ่งย่อยได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ แบบคำถามโหด คือ คำถามและตัวเลือกของแต่ละข้อไม่เกี่ยวกัน นิยมใช้กันมากที่สุด แบบสถานการณ์โดยมีสถานการณ์และคำถามกับตัวเลือกซึ่งมักจะวัดพฤติกรรมขั้นสูง แบบตัวเลือกคงที่ โดยมีตัวเลือกมาให้ชุดหนึ่งนำไปตอบคำถามหลายข้อได้ แบบทดสอบชนิดนี้ใช้วัดพฤติกรรมในด้านพุทธิพิสัยตั้งแต่ระดับต่ำไปจนถึงระดับสูงได้ เพียงแต่การสร้างข้อสอบวัดพฤติกรรมในระดับสูงนั้นอาจสร้างได้ค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตามสามารถพัฒนาเป็นแบบสอบมาตรฐานได้ง่ายกว่าแบบสอบปรนัยชนิดอื่นๆ ทั้งนี้บุญชม ศรีสะอาด (2553 : 68-74) กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบอิงเกณฑ์ดังนี้

2.4.1 วิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา ชั้นแรกต้องทำการวิเคราะห์ดูว่ามีหัวข้อใดเนื้อหาใดบ้างต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และจะต้องวัดแต่ละหัวข้อเหล่านั้นต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมหรือสมรรถภาพอะไร กำหนดออกมาให้ชัดเจน

2.4.2 กำหนดพฤติกรรมย่อยที่จะออกข้อสอบจากชั้นแรกพิจารณาต่อไปว่าจะวัดพฤติกรรมย่อยอะไรและอย่างไรข้อ พฤติกรรมย่อยดังกล่าวคือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เมื่อกำหนดจำนวนข้อที่ต้องการจริงเสร็จแล้ว ต่อมาพิจารณาว่าต้องออกข้อสอบเกินไว้หัวข้อละกี่ข้อ ควรออกเกินไว้ไม่ต่ำกว่า 25% ทั้งนี้เนื่องจากหลังจากนำไปทดลองใช้ และวิเคราะห์หาคุณภาพของข้อสอบรายข้อแล้ว จะตัดข้อที่มีคุณภาพไม่เข้าเกณฑ์ออก ข้อสอบที่เหลือจะได้ไม่น้อยกว่าจำนวนที่ต้องการจริง

2.4.3 กำหนดรูปแบบข้อคำถามและศึกษาวิธีการเขียนข้อสอบขั้นตอนเหมือนกับขั้นตอนที่ 2 ของการวางแผนสร้างข้อสอบแบบอิงกลุ่มทุกประการ คือตัดสินใจว่าข้อคำถามรูปแบบใด และศึกษาวิธีเขียนข้อสอบ เช่น ศึกษาหลักการเขียนข้อคำถามแบบนั้นๆ ศึกษาวิธีเขียนข้อสอบเพื่อวัดจุดประสงค์ประเภทต่างๆ ศึกษาเทคโนโลยีในการเขียนข้อสอบเพื่อที่จะได้นำมาใช้ในการเขียนข้อสอบของตน

2.4.4 เขียนข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมดังที่กำหนดจำนวนข้อสอบของแต่ละจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2.4.5 ตรวจข้อสอบ นำข้อสอบที่เขียนเสร็จจากขั้นตอนที่ 4 พิจารณาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาถึงความถูกต้องของตามหลักวิชาแต่ละข้อวัดพฤติกรรมย่อย หรือจุดประสงค์เชิง

พฤติกรรมที่ต้องการหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความชัดเจน เข้าใจง่ายหรือไม่ และตัวถูกตัวลงเหมาะสมเข้าเกณฑ์หรือไม่ ทำการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.4.6 ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตามเนื้อหา นำจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และข้อสอบที่วัดแต่ละจุดประสงค์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและด้านเนื้อหา จำนวนไม่ต่ำกว่า 3 คน พิจารณาว่าข้อสอบแต่ละข้อวัดตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้นั้นหรือไม่

2.4.7 พิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง นำข้อสอบทั้งหมดที่ผ่านการพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมเข้าเกณฑ์ในขั้นที่ 6 มาพิมพ์เป็นแบบทดสอบ มีคำชี้แจงเกี่ยวกับแบบทดสอบ วิธีตอบจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

2.4.8 ทดลองใช้วิเคราะห์คุณภาพและปรับปรุง นำแบบทดสอบไปทดลองสอบกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวนประมาณ 40 คน หรือมากกว่า โดยสอบในช่วงแรกของภาคเรียนวิชา นั้นๆ เรียกว่าการสอบก่อนเรียนและนำแบบทดสอบเดิมมาสอบกับกลุ่มเดิมอีกครั้งหนึ่งหลังจากเรียนวิชานั้นจบ เรียกว่า การสอบหลังเรียน นำผลการสอบทั้ง 2 ครั้ง มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบรายข้อ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ตามแบบอิงเกณฑ์คัดเลือกข้อสอบที่มีอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์ตามจำนวนที่ต้องการ หาค่าความเชื่อมั่นแบบอิงเกณฑ์

2.4.9 พิมพ์แบบทดสอบฉบับจริง นำข้อสอบที่ค่าอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์จากผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 2.4.8 มาพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับจริงต่อไป เน้นรูปแบบการพิมพ์ที่ประณีต มีความถูกต้อง มีคำชี้แจงที่ละเอียดแจ่มชัด ผู้อ่านเข้าใจง่าย

สรุปได้ว่า การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควรสร้างตามลำดับขั้น เริ่มจากการวิเคราะห์จุดประสงค์เนื้อหาวิชา ทำตารางวิเคราะห์ข้อสอบที่กำหนดรูปแบบข้อคำถาม ศึกษาวิธีการเขียนข้อสอบ ตรวจสอบ พิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง ทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพ และปรับปรุง จากนั้นพิมพ์แบบทดสอบฉบับจริงเพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาต่อไป

3. ความพึงพอใจในการเรียน

3.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ตามความต้องการ และแรงจูงใจ ทักษะคติ หรือเจตคติ เป็นความรู้สึกของคนเราที่มีความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ด้านความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อสิ่งต่างๆ เป็นผลจากประสบการณ์ การเรียนรู้และความรู้สึกเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมการตอบสนอง อาจเป็นการสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ทักษะคติที่แสดงออกทางพฤติกรรมแบ่งได้ 2 ลักษณะคือ พึงพอใจ เห็นด้วย หรือชอบ และไม่พึงพอใจ ซึ่งเป็นทักษะคติเชิงนิเสธ แต่ถ้าแบ่งให้ละเอียดลงไปอีกจะเป็นทักษะคติแบบกลาง ได้แก่ รู้สึกเฉย ไม่ถึงกับชอบหรือเกลียดชัง (ศิริชัย กาญจนวาสี. 2545 : 10)

สุชา จันท์ธอม (2541 : 17) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นพฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละคนและมีแนวโน้มมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้เกิดความต้องการ

วิจิตรา แสงชัย (2543 : 11) ให้ความหมายความพึงพอใจว่า ความรู้สึกผู้ปฏิบัติงานที่มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ความรู้สึกนี้จูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานรักงานที่รับผิดชอบ อยากทำงาน และคิดค้นวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพที่นำไปสู่การปฏิบัติงานที่ดี ทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ

กาญจนา อรุณสุขรุจิ (2546 : 5) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า การแสดงความรู้สึกดีใจยินดีของเฉพาะบุคคลในการตอบสนองความต้องการในส่วนที่ขาดหายไป ซึ่งผลมาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยเหล่านั้นสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจได้อย่างเหมาะสม และเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลที่จะเลือกปฏิบัติกิจกรรมนั้น

ปรียาพร วงศ์บุตรโรจน์ (2547 : 122) กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวกที่เป็นความสุขของบุคคล ที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผล ตอบแทน เป็นผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นจะทำงาน มีขวัญกำลังใจ สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งการส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ

สุรางค์ ไคว้ตระกูล (2556 : 396) ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นอรรถศาสตร์หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า อาจจะเป็นได้ทั้งคน วัตถุ สิ่งของหรือความคิด ทัศนคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีทัศนคติบวกต่อสิ่งใดก็จะมีพฤติกรรมที่เผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีทัศนคติลบจะหลีกเลี่ยง ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล

Morse (1955 : 27) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความเครียดของพนักงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมากทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงานและความเครียดมีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนอง ความเครียดลดน้อยลงหรือหมดไปความพึงพอใจมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีของบุคคลเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการจะเกิดความรู้สึกดีในสิ่งนั้นในทางกลับกันหากความต้องการของตนไม่ได้รับการตอบสนองความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น

3.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจมีหลายทฤษฎี แต่ที่ได้รับการยอมรับ และมีชื่อเสียงคือทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Need) ที่กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการเหมือนกัน แต่ความต้องการนั้นเป็นลำดับขั้นเขาจึงตั้งสมมติฐานความต้องการของมนุษย์ไว้ว่ามนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุดความต้องการสิ่งใดได้รับการตอบสนอง

แล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเกิดขึ้นไม่มีวันจบสิ้น และความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่ เป็นสิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมอื่นต่อไป ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองเป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม ความต้องการของมนุษย์เรียงเป็นลำดับขั้นตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือเมื่อความต้องการระดับต่ำ ได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการระดับสูงจะเรียกร้องให้มีการตอบสนอง ลำดับขั้นความต้องการ ของมนุษย์มี 5 ขั้นตอน ตามลำดับจากต่ำไปสูงดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2556 : 158-162)

3.2.1 ความต้องการทางสรีระ (physiological needs) เป็นความต้องการ พื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ การพักผ่อน เป็นต้น ความ ต้องการนี้เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอจะ ขาดไม่ได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดจะกระตุ้นให้ตนมีกิจกรรม และชวนชวนที่จะสนองความต้องการ

3.2.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย หรือสวัสดิภาพ (safety needs) เป็น ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นอิสระจากความกลัวการขู่เข็ญบังคับ จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมเป็นความต้องการได้รับการปกป้องคุ้มกัน ความต้องการประเภทนี้เริ่มตั้งแต่ ภัยพิบัติจนถึงความกลัวความตาย ความต้องการจะมุ่งงานทำเป็นหลักแหล่งเป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพของ ผู้ใหญ่อย่างหนึ่ง

3.2.3 ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (love and belonging needs) มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และ เป็นส่วนหนึ่งของหมู่ทราบว่าทุกคนยอมรับตนเป็นสมาชิก คนที่รู้สึกเหงาไม่มีเพื่อน ชีวิตไม่สมบูรณ์ เป็นผู้ที่จะต้องซ่อมความต้องการประเภทนี้ คนที่รู้สึกว่าตนเป็นที่รักและยอมรับของหมู่จะเป็นผู้ที่สม ปรารถนาในความต้องการความรัก และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่

3.2.4 ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (esteem needs) ความต้องการนี้ จะประกอบด้วย ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถ ต้องการจะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมี ความสามารถมีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่มีความปรารถนาใน ความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่า ตรงข้ามกับผู้ที่ขาดความ ต้องการประเภทนี้จะรู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

3.2.5 ความต้องการรู้จักตนเองตามสภาพแท้จริง และพัฒนาตามศักยภาพของ ตน (need for self actualization) เป็นความต้องการรู้จักตนเองตามสภาพแท้จริงของตน กล่าว ตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงใจต่อตนเองปรารถนาจะเป็นคนดี ที่สุด เท่าที่จะมีความสามารถทำได้ทางด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ ความรู้สึกยอมรับตนเองทั้ง ส่วนดีและส่วนเสียของตนสำคัญที่สุดคือการมีสติยอมรับว่าตนใช้กลไกการป้องกันตนในการปรับตัว และพยายามที่จะเลิกใช้ เปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย นำตื่นเต้นและมีความหมาย กระบวนการจะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพ ของตนเป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดจบตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพัฒนาตนเอง ตามศักยภาพของตน เพราะน้อยคนที่จะถึงขั้น self actualization อย่างสมบูรณ์

ทฤษฎีแมคคลีแลนด์ (David McClelland) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2540 : 141-144) แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (Needs for Achievement) เป็นพฤติกรรมที่จะกระทำการใดๆ ให้เป็นผลสำเร็จดีเลิศ เป็นแรงขับที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ ความต้องการสัมพันธ์ (Needs for Affiliation) เป็นความต้องการสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ความต้องการอำนาจ (Needs for Power) เป็นความต้องการควบคุมผู้อื่นมีอิทธิพลต่อผู้อื่น

Herzberg (1959 : 113-115) ได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า the motivation hygiene theory โดยกล่าวถึงปัจจัยทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยกระตุ้น (motivation factors) เป็นปัจจัยเกี่ยวกับงานมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน ความรับผิดชอบหรือความก้าวหน้าของตำแหน่ง และปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และหน้าที่ที่บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน คือ เงินเดือน โอกาสก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพภาพการทำงาน เป็นต้น

จากข้างต้นพอสรุปว่า ความต้องการของมนุษย์มีมากมายทั้งปริมาณและขอบเขต เพราะมนุษย์อยู่ในสภาวะแวดล้อมต่างกัน การกำหนดความต้องการในปัจจุบันมีพื้นฐานแตกต่างกันไป หากความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์เกิดความพึงพอใจในระดับหนึ่ง สิ่งเหล่านี้จะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วย

3.3 บทบาทของครูในการสร้างความพึงพอใจ

บทบาทครูเกี่ยวกับการสร้างความพึงพอใจของนักเรียนแบ่งเป็น 3 ประการ ดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2556 : 180-181)

3.3.1 การปรับปรุงวิธีการสอนของครูโดยตรงวิธีการนี้นักจิตวิทยาการศึกษาเชื่อว่า จะช่วยส่งเสริมแรงจูงใจของนักเรียน มีดังต่อไปนี้

- 1) ครูควรจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ท้าทายความอยากรู้ อยากรเห็นของนักเรียน
- 2) บอกวัตถุประสงค์เฉพาะของบทเรียนให้นักเรียนทราบ
- 3) พยายามให้งานแก่นักเรียนตามความสามารถ และให้โอกาสนักเรียนทุกคนมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จในการเรียนรู้
- 4) พยายามให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนและแนะนำให้นักเรียนใช้ข้อมูลในการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น
- 5) พยายามพบนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อช่วยนักเรียนวิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการเรียนของนักเรียน
- 6) ใช้หลักการในการอบรมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ช่วยนักเรียน
- 7) บรรยากาศของห้องเรียนต้องปราศจากการขู่เข็ญหรือบรรยากาศนักเรียนให้ความไว้วางใจในครูว่าเป็นผู้ที่คอยเอื้อการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่เสมอ

8) ใช้หลักการสอนของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม เชื่อว่านักเรียนจะเรียนรู้
ก็ต่อเมื่อความต้องการพื้นฐานที่จะต้องซ่อมสมปรารถนา

9) ครูต้องเป็นผู้ที่เป็นแบบในการแสดงความกระตือรือร้นในเวลาสอน

3.3.2 การทำงานร่วมกับนักเรียนเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียน

1) ช่วยนักเรียนในการตั้งวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้วิชาต่างๆ
2) ช่วยนักเรียนให้รู้จักวางแผนในการทำงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว
3) ช่วยนักเรียนให้รู้จักประเมินผลงานที่ทำและนำข้อมูลผลย้อนกลับมาใช้ในการ
การปรับปรุงการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

4) ช่วยนักเรียนในการวิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ

5) ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน

6) ช่วยให้นักเรียนค้นพบความสามารถพิเศษของตนในวิชาต่างๆ เช่น ความ
สามารถทางภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ และช่วยนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้วิชานั้นๆ

7) ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการมาตรฐาน
ความเป็นเลิศให้ใกล้เคียงกับระดับความสามารถของตน นักเรียนบางคนอาจตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศ
ในการทำคะแนนสูงสุด ขณะที่บางคนตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศให้ได้คะแนนสูงกว่าปานกลาง เป็นต้น

8) ช่วยนักเรียนจัดเวลาทำการบ้านและดูหนังสือที่บ้านและเตรียมตัวสำหรับ
สอบ

3.3.3 การทำงานร่วมกับผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้

1) ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมาพบแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงความก้าวหน้าทาง
การเรียนของนักเรียนขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้ช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียน

2) วางแผนร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการใช้เวลาของนักเรียนเวลาที่อยู่บ้าน
เป็นต้นว่า การใช้เวลาดูโทรทัศน์ การเล่นเกม หรือทำการบ้าน เพื่อช่วยให้นักเรียนใช้เวลาที่อยู่บ้านให้เป็น
ประโยชน์

3) ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการทำงานของนักเรียน ให้ช่วยดู
ว่านักเรียนจะต้องทำการบ้านให้เสร็จ ในกรณีที่นักเรียนทำไม่ได้เพราะไม่เข้าใจควรจะช่วยอธิบายหรือ
หาครูมาสอนพิเศษ เพื่อนักเรียนจะได้ไม่เรียนล้าหลังเพื่อน หรือขาดความสนใจ

4) ในกรณีที่ผู้ปกครองต้องให้นักเรียนช่วยทำงานบ้านครูควรอธิบายให้ผู้ปกครอง
ทราบถึงความจำเป็นที่นักเรียนจะต้องมีเวลาทำการบ้าน

5) สนับสนุนผู้ปกครองร่วมกิจกรรมของโรงเรียน โดยแรงจูงใจในการเรียนรู้
เป็นสิ่งที่นักเรียนต้องมีเพื่อจะประสบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน แม้ว่าตัวนักเรียนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ
โดยตรง ครูและผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น
การร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

3.4 เครื่องมือวัดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นหรือไม่จะขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับระดับความรู้สึกของนักเรียน ความพึงพอใจเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก การวัดความพึงพอใจจึงวัดจากบุคลิกภาพ แรงจูงใจ การรับรู้แต่มีข้อแตกต่างอยู่ที่การตีความและวิธีการเพราะบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันในเรื่องประสบการณ์และปัจจัยอื่นๆ ซึ่งล้วนสายยศ และอังคณา สายยศ (2536 : 3-4) ได้เสนอวิธีวัดความพึงพอใจไว้ดังนี้

3.4.1 การสังเกต (Observation) วัดโดยสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำข้อมูลไปอนุมานว่าบุคคลมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไร

3.4.2 การรายงานตนเอง (Self report) เป็นการวัดโดยให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมาจากการเล่านี้ สามารถที่จะกำหนดค่าของคะแนนความพึงพอใจได้

3.4.3 วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) โดยการซักถามกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นตัวอย่างในการศึกษา แต่บางครั้งไม่ได้ความจริงตามที่คาดหวังไว้เพราะบุคคลที่ใช้เป็นตัวอย่างอาจไม่ยอมเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริง

3.4.4 เทคนิคจินตนาการ (Projective Techniques) เป็นวิธีที่อาศัยสถานการณ์หลายอย่างไปเร้าผู้สอบ เมื่อผู้สอบเห็นภาพแปลกๆ จะเกิดจินตนาการออกมา แล้วนำมาตีความหมายจากการตอบนั้นๆ ก็จะวัดความพึงพอใจได้ว่าพอใจหรือไม่

3.4.5 การวัดทางสรีระ การใช้เครื่องมือเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การวัดทางสรีระสามารถกระทำได้โดยการวัดความต้านกระแสไฟฟ้าของผิวหนัง การขยายของลูกตา การวัดฮอร์โมนบางชนิด

3.4.6 การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง

จากข้างต้นพอสรุปได้ว่าความพึงพอใจเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบกับระดับความรู้สึกของนักเรียน เพราะความพึงพอใจเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก การวัดจึงวัดจากบุคลิกภาพแรงจูงใจ การรับรู้ ข้อแตกต่างอยู่ที่การวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การรายงานตน การสัมภาษณ์ เทคนิคจินตนาการ การวัดทางสรีระ และใช้แบบสอบถาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวก ความเหมาะสม ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการวัดจึงส่งผลให้การวัดมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

3.5 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ชุดของข้อความที่ต้องการให้กลุ่มตัวอย่างตอบ โดยกาเครื่องหมายหรือเขียนตอบหรือกรณีทีกลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือไม่ได้หรืออ่านยาก อาจใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม การสร้างแบบสอบถามมีขั้นตอนดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 77-82)

3.5.1 วิเคราะห์ลักษณะข้อมูลที่ต้องการ ขั้นแรกของการสร้างแบบสอบถามคือ ทำการวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลที่ต้องการโดยวิเคราะห์จากจุดประสงค์การศึกษา กำหนดโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม

3.5.2 กำหนดรูปแบบคำถาม โดยทำการศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากตำราหรือศึกษาแบบสอบถามของผู้อื่นที่ศึกษาในเรื่องคล้ายกัน แล้วกำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม

3.5.3 เขียนแบบสอบถามฉบับร่าง ตามโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามในชั้นที่ 1 และตามหลักในการสร้างและรูปแบบที่กำหนดไว้ในชั้นที่ 2

3.5.4 ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญด้านที่ศึกษาและด้านวัดผลพิจารณาความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของข้อความแต่ละข้อ นำข้อวิจารณ์เหล่านั้นมาพิจารณาแก้ไขให้เหมาะสม

3.5.5 ทดลองใช้และปรับปรุง โดยนำแบบสอบถามทดลองใช้กับผู้ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างประมาณ 5-10 คน เพื่อพิจารณาความแจ่มชัดของข้อความต่างๆ พิจารณาส่งที่เกี่ยวข้อง และปัญหาที่พบ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาปรับปรุงแบบสอบถามนำไปทดลองกับกลุ่มที่คล้ายกลุ่มตัวอย่างประมาณ 50-100 คน กรณีเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก คัดเลือกเอาเฉพาะข้อที่มีอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์ แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นต่อไป

3.5.6 พิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจควรสร้างตามลำดับขั้นตอนเริ่มจากการวิเคราะห์ลักษณะของข้อมูลที่ต้องการศึกษา กำหนดรูปแบบของคำถาม เขียนแบบสอบถามฉบับร่าง เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ทดลองใช้ และปรับปรุง พิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง หากดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวส่งผลให้ข้อมูลที่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการทราบ และมีความน่าเชื่อถือตามไปด้วย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. แบบแผนการศึกษา
5. วิธีดำเนินการศึกษา
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 122 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 31 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 16 แผน ประกอบด้วย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ชุมชนของเรา	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คำพ่อสอน	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ชีวิตที่พอเพียง	จำนวน 1 ชั่วโมง

2.4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ทรัพยากร	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.5 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น	จำนวน 2 ชั่วโมง
2.6 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง บริโภคอย่างพอเพียง	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.7 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง บัญชีครัวเรือน	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.8 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การออม	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.9 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 เรื่อง ทฤษฎีใหม่	จำนวน 2 ชั่วโมง
2.10 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง พึ่งตนเอง	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.11 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 เรื่อง สหกรณ์	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.12 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 เรื่อง ฝัสดี	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.13 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13 เรื่อง ฝัสดูฝัสดูเรียน	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.41 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 14 เรื่อง แผนที่คนดี	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.15 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 เรื่อง ครอบครัวสุขสันต์	จำนวน 1 ชั่วโมง
2.16 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 16 เรื่อง จิตสาธารณะ	จำนวน 1 ชั่วโมง

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ข้อ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 ข้อ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม การสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และนักเรียน เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และกำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้ในกระบวนการเรียนเพิ่มเติมเนื้อหารายวิชา

1.2 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามขั้นตอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยได้รับความร่วมมือจากคณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายละเอียดมีดังนี้ (กรมวิชาการ. 2545 : 31-33)

1.2.1 กำหนดผลการเรียนรู้รายปีโดยวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดเป็นผลการเรียนรู้รายปีระบุความรู้และความสามารถของผู้เรียน

1.2.2 กำหนดสาระการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการเรียนรู้รายปีให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

1.2.3 กำหนดคาบเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้ จำนวน 18 ชั่วโมง

1.2.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยนำผลการเรียนรู้รายปีและสาระการเรียนรู้มาจัดทำเป็นคำอธิบายรายวิชาที่ประกอบด้วย รายวิชา โครงสร้างเวลาเรียน สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล

1.2.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะเป็นองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ เมื่อเรียนครบทุกหน่วยผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.3 สร้างแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินหลักสูตร ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1.3.1 ศึกษาแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินหลักสูตร จากทฤษฎีการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา

1.3.2 กำหนดรูปแบบและขอบเขตของแบบประเมินให้ครอบคลุมสาระสำคัญในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

- 1) ด้านสภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร
- 2) ด้านหลักการของหลักสูตร
- 3) ด้านเป้าหมายของหลักสูตร
- 4) ด้านจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 5) ด้านโครงสร้างหลักสูตร
- 6) ด้านกระบวนการเรียนการสอน
- 7) ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 8) ด้านการวัดและประเมินผล

1.3.3 สร้างแบบประเมินหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 27 ข้อ กำหนดเกณฑ์การประเมินและแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

1.4 นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่พัฒนาขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญประเมินโดยใช้แบบประเมินหลักสูตรที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

1.4.1 นางสาวสุภาวดี เจียกุลธร วุฒิการศึกษา กศ.ม. (สาขาบริหารการศึกษา) ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง

1.4.2 นายฐากร สิทธิโชค วุฒิการศึกษา ป.ด. (สาขาหลักสูตรและการสอน - การสอนสังคมศึกษา) ตำแหน่ง อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

1.4.3 นายวิทยา นนทน์ภา วุฒิการศึกษา ป.ด. (สาขาหลักสูตรและการสอน - การสอนสังคมศึกษา) ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเตาป่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.4.4 นางสาวฉวีวรรณ ตาลสุก วุฒิการศึกษา ป.ด. (สาขาหลักสูตรและการสอน) ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง

1.4.5 นายวิฑูรย์ คุ่มหอม วุฒิการศึกษา ศศ.ม. (สาขามานุษยวิทยา) ตำแหน่งครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

1.5 นำแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินมาวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.20-5.00 และค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.51 อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด

1.6 นำหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้ปรับปรุงแล้วมาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง ที่เรียนเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อตรวจสอบดูความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาที่ใช้สอน ภาษา ความยากง่ายตามระดับชั้น และเวลาในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งข้อบกพร่องอื่นๆ ที่พบในขณะที่ผู้เรียนแต่ละคนกำลังเรียนเพื่อประโยชน์ของการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ปรากฏผลดังนี้

1.6.1 ทดลองกับนักเรียนรายบุคคล เป็นการทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง ทดลองใช้กับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอู่ปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 3 คน เป็นนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในอัตราส่วน 1 : 1 : 1 หมายถึง นักเรียนที่เรียนดี 1 คน เรียนปานกลาง 1 คน และเรียนอ่อน 1 คน ที่ใช้ผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนเป็นเกณฑ์การคัดเลือก เพื่อหาข้อบกพร่องเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาที่ใช้สอน ภาษา ความยากง่ายตามระดับชั้นและเวลาในการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำมาปรับปรุงเบื้องต้นก่อนนำไปทดลองใช้ครั้งที่ 2 ปรากฏว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 74.42/72.20 ผลที่ได้ไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ที่ 80/80 ผู้ศึกษาจึงได้นำข้อบกพร่องต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปใช้ในการทดลองกลุ่มเล็กต่อไป

1.6.2 ทดลองกับนักเรียนเป็นกลุ่ม โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง เป็นนักเรียนที่คัดเลือกโดยไม่ซ้ำกับนักเรียนที่ทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 9 คน เป็นนักเรียนที่เรียนดี 3 คน เรียนปานกลาง 3 คน และเรียนอ่อน 3 คน ที่ใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเกณฑ์การคัดเลือก ผลการทดลองครั้งนี้ปรากฏว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.58/78.97 ผลไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ที่ 80/80 ผู้ศึกษาได้นำข้อบกพร่องต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการทดลองภาคสนามต่อไป

1.6.3 ทดลองภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่โดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 50 คน ดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ผ่านมาแต่ละครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น ผลการทดลองในครั้งนี้ปรากฏว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.63/81.22 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ที่ 80/80 รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดลองหาประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น

การทดลอง	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ยร้อยละของ คะแนนระหว่างเรียน (E_1)	ค่าเฉลี่ยร้อยละของ คะแนนสอบหลังเรียน (E_2)	ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2)
นักเรียนรายบุคคล	3	74.42	72.50	74.42/72.50
นักเรียนเป็นกลุ่ม	9	79.58	78.89	79.58/78.89
นักเรียนกลุ่มใหญ่	50	82.63	81.25	82.63/81.25

จากตารางที่ 1 พบว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้กับนักเรียนรายบุคคลพบว่า นักเรียนการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 74.42 และมีคะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 72.50 ดังนั้นมีค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 74.42/72.50

การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้กับนักเรียนเป็นกลุ่ม พบว่านักเรียนมีคะแนนการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.58 มีคะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 78.89 ดังนั้นมีค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) 79.58/78.89

การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มใหญ่พบว่านักเรียนมีคะแนนการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 82.63 มีคะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนคิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.25 ดังนั้นมีค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) 82.63/81.25

1.7 นำหลักสูตรท้องถิ่นมาปรับปรุงเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนท์ทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เอกสารประกอบหลักสูตร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 เลือกเนื้อหาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่บูรณาการสาระการเรียนรู้ (1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม (3) เศรษฐศาสตร์ (4) ประวัติศาสตร์ และ (5) ภูมิศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 16 แผน

2.4 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นกิจกรรม จำนวน 16 แผน รวม 18 ชั่วโมง ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน รายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผนมีองค์ประกอบดังนี้

2.4.1 สาระสำคัญ

2.4.2 มาตรฐานและตัวชี้วัด

2.4.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.4.4 สาระการเรียนรู้

2.4.5 กิจกรรมการเรียนรู้

2.4.6 การวัดและประเมินผล

2.4.7 สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้

2.4.8 ข้อคิดเห็นของผู้บริหาร

2.4.9 บันทึกผลการเรียนรู้

2.5 สร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

2.5.1 ศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินจากทฤษฎีการวัดผล ประเมินผลทางการศึกษา การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

2.5.2 กำหนดรูปแบบและขอบเขตของแบบประเมิน ให้ครอบคลุมสาระสำคัญในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2) สารการเรียนรู้
- 3) กระบวนการเรียนรู้
- 4) สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 5) การวัดและประเมินผล

2.5.3 สร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 22 ข้อ กำหนดเกณฑ์การประเมินและแปลความหมายโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความเหมาะสม
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

2.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

2.7 นำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินมาวิเคราะห์ผลพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.46-4.87 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.64 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

2.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง

2.9 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาปรับปรุงเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง คู่มือการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เอกสารประกอบหลักสูตร และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ศึกษาเทคนิค วิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวิเคราะห์หลักสูตร การวิเคราะห์ข้อสอบ วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้รายปีตามหลักสูตร

3.3 สร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ และเนื้อหา โดยผู้ศึกษากำหนดเนื้อหาข้อสอบแต่ละด้าน และนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อให้ทราบจำนวนข้อสอบในแต่ละด้าน

3.4 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ครอบคลุมผลการเรียนรู้รายปีเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละบทเรียน เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 160 ข้อ

3.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่จัดทำขึ้น เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) หาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการวัด โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี. 2552 : 138)

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าแบบทดสอบวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าแบบทดสอบวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

3.6 คัดเลือกข้อสอบที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตั้งแต่ 0.50 เพื่อใช้เป็นแบบทดสอบฉบับจริง พบว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60-1.00 ทุกข้อ

3.7 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองระนอง จำนวน 50 คน เป็นนักเรียนที่เคยเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการค้าเงินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากนั้นนำผลคะแนนมาตรวจ โดยข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ส่วนข้อที่ตอบผิด หรือไม่ตอบ หรือตอบมากกว่าหนึ่งตัวเลือกในข้อเดียวกันให้ 0 คะแนน

3.8 นำผลการสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์ค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 97-99) โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR21 ของ Kuder-Richardson (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 103-104) ปรากฏว่าค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ 0.36-0.75 ค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.22-0.78 และค่าความเชื่อมั่น (r_{tt}) 0.94

3.9 พิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการค้าเงินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

4.2 กำหนดพฤติกรรมและขอบข่ายของข้อคำถามที่ต้องการวัด

4.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ ที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับความพึงพอใจเป็นแบบประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ กำหนดเกณฑ์การประเมินและแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์พิจารณาดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

4.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่จัดทำขึ้น เสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมประเมินความ สอดคล้อง (IOC) ด้านความถูกต้องเหมาะสมของข้อความ และความครอบคลุมของเนื้อหา พบว่า แบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.98 ได้คัดเลือกแบบสอบถามข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ไว้ใช้

4.5 นำแบบสอบถามความพึงพอใจ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนเทศบาลวัดอุปนนันทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมือง ระนอง จำนวน 50 คน เป็นนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนำแบบสอบถามมา ตรวจสอบให้คะแนนตามวิธีการตรวจแบบประมาณค่า

4.6 นำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยสถิติ t-test (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 113-114) พบว่า มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 2.85-5.80 ซึ่งเปรียบเทียบกับค่า t คำนวณมีค่ามากกว่า 1.75 ทุกข้อ จากนั้นวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α -Coefficient) ของ แบบสอบถามโดยวิธีของ Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 116-118) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

4.7 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผ่านขั้นตอนการหาประสิทธิภาพแล้ว ไปใช้กับ กลุ่มตัวอย่างต่อไป

แบบแผนการศึกษา

ภายหลังการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบ เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้น ผู้ศึกษาได้นำเครื่องมือดังกล่าวมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบแผนการศึกษาแบบทดลองกลุ่ม เดียวทำการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (one group pretest-posttest design) รายละเอียดดังนี้ (ชวลิต ชูกำแพง. 2553 : 66)

ตารางที่ 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน (Pretest)	ทดลอง	สอบหลัง (Posttest)
E	O ₁	X	O ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

E แทน กลุ่มตัวอย่าง

O₁ แทน การทดสอบก่อนเรียน

O₂ แทน การทดสอบหลังเรียน

X แทน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ทำการทดลองเป็นเวลา 18 ชั่วโมง มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 การทดสอบก่อนเรียน เป็นการทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียน โดยทดสอบในชั่วโมงแรก ใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ข้อ ซึ่งผู้ศึกษาสร้างขึ้น ตรวจสอบเก็บคะแนนไว้

ขั้นที่ 2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้เวลาทำการสอน 18 ชั่วโมง รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แผนปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	วันเดือนปี ทดลองใช้ (try out)	วันเดือนปี ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน ชั่วโมง
1. ชุมชนของเรา	12 มกราคม 2559	24 พฤษภาคม 2559	1
2. คำพอสอน	14 มกราคม 2559	25 พฤษภาคม 2559	1
3. ชีวิตที่พอเพียง	19 มกราคม 2559	31 พฤษภาคม 2559	1
4. ทรัพยากร	21 มกราคม 2559	2 มิถุนายน 2559	1
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	26,28 มกราคม 2559	7,9 มิถุนายน 2559	2
6. บริโภคอย่างพอเพียง	2 กุมภาพันธ์ 2559	14 มิถุนายน 2559	1
7. บัญชีครัวเรือน	4 กุมภาพันธ์ 2559	16 มิถุนายน 2559	1
8. การออม	9 กุมภาพันธ์ 2559	21 มิถุนายน 2559	1
9. ทฤษฎีใหม่	11,16 กุมภาพันธ์ 2559	23,28 มิถุนายน 2559	2
10. พึ่งตนเอง	18 กุมภาพันธ์ 2559	30 มิถุนายน 2559	1
11. สหกรณ์	23 กุมภาพันธ์ 2559	5 กรกฎาคม 2559	1
12. ใฝ่ดี	25 กุมภาพันธ์ 2559	7 กรกฎาคม 2559	1
13. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน	1 มีนาคม 2559	12 กรกฎาคม 2559	1
14. แผนที่ดีคนดี	3 มีนาคม 2559	14 กรกฎาคม 2559	1
15. ครอบครัวสุขสันต์	8 มีนาคม 2559	19 กรกฎาคม 2559	1
16. จิตสาธารณะ	10 มีนาคม 2559	21 กรกฎาคม 2559	1
รวม		รวม	18

ขั้นที่ 3 การทดสอบหลังเรียน เป็นการทดสอบความรู้ของนักเรียนทดสอบชั่วโมงสุดท้าย โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิมก่อนการทดลองตรวจเก็บคะแนนไว้

ขั้นที่ 4 การสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 ข้อ ตรวจเก็บคะแนนไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนระหว่างเรียนและคะแนนหลังเรียน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังเรียน โดยการหาค่า t-test
4. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 1.1 การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ใช้สูตร IOC (พิสนุ พงศ์ศรี. 2552 : 138)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับเนื้อหา หรือ ข้อสอบกับจุดประสงค์

$$\frac{\sum R}{N} \text{ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N \text{ แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

- 1.2 การหาค่าความยาก (difficulty : p) และค่าอำนาจจำแนก (discrimination : r) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 97-100)

$$p = \frac{Ru + Rl}{2f}$$

$$r = \frac{Ru - Rl}{f}$$

เมื่อ	p	แทน ค่าระดับความยาก
	r	แทน ค่าอำนาจจำแนก
	R	แทน จำนวนผู้ตอบถูกทั้งหมด (ซึ่งเท่ากับ Ru+RL)
	N	แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ (ซึ่งเท่ากับ 2f)
	F	แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำ
	Ru	แทน จำนวนคนกลุ่มสูงที่ตอบถูก
	RL	แทน จำนวนคนกลุ่มต่ำที่ตอบถูก
	PU	แทน สัดส่วนคนตอบถูกในกลุ่มสูง (ซึ่งเท่ากับ Ru/f)
	PL	แทน สัดส่วนคนตอบถูกในกลุ่มต่ำ (ซึ่งเท่ากับ RL/f)

1.3 การหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สูตร KR21 ของ Kuder-Richardson
ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 103-104)

$$r_{tt} = \frac{kS^2 - \bar{X}(k - \bar{X})}{S^2(k-1)}$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	k	แทน จำนวนข้อสอบ
	S^2	แทน ความแปรปรวน
	\bar{X}	แทน ค่าเฉลี่ย

2. แบบสอบถามความพึงพอใจ

2.1 การหาอำนาจจำแนก โดยใช้สูตร t-test ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 113-116)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2 + S_L^2}{N}}}$$

เมื่อ	t	แทน อำนาจจำแนก
	\bar{X}_H	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	\bar{X}_L	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	S_H^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	S_L^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	N	แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำซึ่งมีจำนวนเท่ากัน

2.2 การหาความเชื่อมั่นผู้ศึกษาใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 116-119)

$$\alpha = \frac{k}{(k-1)} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 k แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 $\sum S_i^2$ แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแต่ละข้อ
 S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวม

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 123-124)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

3.2 ค่าร้อยละ (Percentage) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 122)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
 f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

3.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 126)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน คะแนนแต่ละตัว
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 Σ แทน ผลรวม

3.4 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานได้แก่ t-test (dependent samples) (บุญชม ศรีสะอาด. 2553 : 133)

$$t = \frac{\Sigma D}{\sqrt{\frac{n \Sigma D^2 - (\Sigma D)^2}{(n-1)}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตเพื่อหาความมีนัยสำคัญ
 D แทน ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน
 n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่คะแนน

3.5 การหาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ ใช้สูตรดังนี้

$$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนทดสอบหลังเรียน} - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}{(\text{จำนวนนักเรียน}) (\text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}$$

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
E_1	แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ
E_2	แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
E.I.	แทน ดัชนีประสิทธิผล
t	แทน ค่าวิกฤตใน t-distribution

ลำดับขั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับหัวข้อดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80 ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คะแนนทดสอบระหว่างเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่	คะแนนทดสอบระหว่างเรียน		คิดเป็นร้อยละ
	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	
1. ชุมชนของเรา	10	8.54	85.40
2. คำพ่อสอน	10	8.41	84.10
3. ชีวิตที่พอเพียง	10	8.22	82.20
4. ทฤษฎีการ	10	8.64	86.40
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	10	8.29	82.90
6. บริโภคอย่างพอเพียง	10	8.32	83.20
7. บัญชีครัวเรือน	10	8.54	85.40
8. การออม	10	8.83	88.30
9. ทฤษฎีใหม่	10	8.51	85.10
10. พึ่งตนเอง	10	8.41	84.10
11. สหกรณ์	10	8.45	84.50
12. ไร่ดี	10	8.64	86.40
13. ไร่รู้ไร่เรียน	10	8.58	85.80
14. แผนที่ดีคนดี	10	8.54	85.40
15. ครอบครัวสุขสันต์	10	8.67	86.70
16. จิตสาธารณะ	10	8.61	86.10
เฉลี่ย	160	8.52	85.20

ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 85.20

จากตาราง 4 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบระหว่างเรียนโดยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมมีค่าเท่ากับ 8.52 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.20 แสดงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) มีค่าเท่ากับ 85.20 และเมื่อพิจารณาเป็นรายแผนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง การออม คิดเป็นร้อยละ 88.30 รองลงมาคือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ชุมชนของเรา คิดเป็นร้อยละ 87.40 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 15 เรื่อง ครอบครัวสุขสันต์ คิดเป็นร้อยละ 86.70 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 คะแนนทดสอบหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

คะแนนทดสอบหลังเรียน	จำนวนนักเรียน	คะแนนรวม
39	1	39
38	2	76
37	3	111
36	5	180
35	3	105
34	3	102
33	4	132
32	6	192
30	4	120
รวม	31	1057
\bar{X}		34.09
ร้อยละของค่าเฉลี่ย		85.22
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 85.22		

จากตาราง 5 พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนมีค่าเฉลี่ย 34.20 จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.50 แสดงว่า ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 85.22

ตาราง 6 ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

คะแนน	\bar{X}	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	8.52	0.93	85.20
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	34.20	2.57	85.22
ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่น (E_1/E_2) เท่ากับ 85.20/85.22			

จากตาราง 6 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนจากการทดสอบระหว่างเรียนเฉลี่ย 8.52 คิดเป็นร้อยละ 85.20 และมีคะแนนจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเฉลี่ย 34.20 คะแนนจากคะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.22 ดังนั้น ประสิทธิภาพหลักสูตรท้องถิ่น (E_1/E_2) มีค่าเท่ากับ 85.20/85.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าดัชนีประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนน		ดัชนีประสิทธิผล
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	
31	40	671	1,057	0.6783

จากตารางที่ 7 พบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6783 แสดงว่า หลักสูตรท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 67.83

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มตัวอย่าง	N	\bar{X}	S.D.	t
ก่อนเรียน	31	21.64	3.66	30.70**
หลังเรียน	31	34.09	2.57	

$p < .01$

จากตารางที่ 8 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ครูมีกิจกรรมทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิม	4.00	0.63	มาก
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน	4.06	0.57	มาก
3. ครูจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี	4.69	0.48	มาก
4. ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม	4.19	0.66	มาก
5. ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม	4.63	0.50	มากที่สุด
6. ผู้เรียนมีการฝึกระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน	4.56	0.51	มากที่สุด
7. ผู้เรียนได้สรุปข้อความรู้ด้วยตนเอง	3.69	0.48	มาก
8. ผู้เรียนทดลองใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	4.19	0.66	มาก
9. ผู้เรียนใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ประกอบการเรียนอย่างเพียงพอและเหมาะสม	4.62	0.50	มากที่สุด

ตารางที่ 9 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
10. ผู้เรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.06	0.68	มาก
11. ผู้เรียนคิดและแสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล	4.25	0.58	มาก
12. ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.75	0.45	มากที่สุด
13. ผู้เรียนมีโอกาสวิจารณ์ผลงานซึ่งกันและกัน	4.00	0.63	มาก
14. ผู้เรียนเรียนรู้จากสถานการณ์จริงทั้งในและนอกห้องเรียน	4.31	0.48	มาก
15. ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข	4.31	0.60	มาก
16. ครูใช้สื่อการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมคิดร่วมใช้	4.25	0.69	มาก
17. ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง	4.31	0.66	มาก
18. ผู้เรียนได้เสนอผลงานด้วยวิธีการต่าง ๆ	4.25	0.63	มาก
19. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง	4.02	0.72	มาก
20. ผู้เรียนนำผลการประเมินมาปรับปรุงตนเอง	4.15	0.68	มาก
รวมเฉลี่ย	4.27	0.59	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ข้อ ระดับมาก 11 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกคือ ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.75$) รองลงมาคือ ครูจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี ($\bar{X} = 4.69$) ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ($\bar{X} = 4.63$) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สรุปผล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.20/85.22 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80
2. ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6783 แสดงว่าหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 67.83

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รองลงมาคือ ครูจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.20/85.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ ชญาณ์พัชร ที่สุกะ (2555 : 71) ที่พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ถิ่นนี้ศรีสงคราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านข่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 86.84/84.43 นิชาภัทร์ ณะงาตุนต์ (2556: 105-106) ที่พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.60/82.50 จักรพันธ์ ชั้นอุละ (2557 : 128-131) พบว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.61/84.38 กิตติเทพ เทพพุทธางกูร (2557 : 132-134) ที่พบว่า การพัฒนาชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 81.77/80.97 ดังนั้นการที่หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการและขั้นตอนในการจัดทำอย่างเป็นระบบ ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมถึงหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาลวัดอุปนันทาราม คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ใช้เพื่อเป็นแนวทางการสร้างและการพัฒนา นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ การทดลองหาคุณภาพเครื่องมือกับกลุ่มทดลองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และนำผลการทดลองปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้สอน หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นเครื่องมือที่ครูใช้ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติเป็นการศึกษาทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เป็นขั้นตอน ทีละเล็กทีละน้อยตามลำดับ จนเกิดการเรียนรู้สิ่งที่กว้างขวางขึ้นจัดได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและยากเกินไป เพราะมีลักษณะและองค์ประกอบคล้ายคลึงกับแผนการจัดการเรียนรู้ปกติที่นักเรียนคุ้นเคย แตกต่างตรงเนื้อหาที่เรียนมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีสอดคล้องกับแนวคิดทศนา แชมมณี (2550 : 419-420) ว่านวัตกรรมที่ได้รับความสนใจยอมไปรับใช้อย่างกว้างขวางนั้น ต้องเป็นนวัตกรรมที่ผู้ใช้เข้าใจได้ง่ายๆ อำนวยความสะดวกในการใช้และไม่กระทบกระเทือนบริบทเดิมมาก กล่าวโดยสรุปคือหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นนั้นมีการคิดออกแบบและวางแผนล่วงหน้าอาศัยความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนที่มีเป้าหมาย เป็นการช่วยสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเท่ากับ 0.6783 แสดงว่า หลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 67.83 เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นการจัดการกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเน้นกระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ การเรียนรู้ตามความสนใจความต้องการและลงมือปฏิบัติกิจกรรม ทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้เรียนรู้เป็นกระบวนการกลุ่มมีความสุข สนุกสนาน จึงทำให้ความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลงานของชญาณ์พัชร ที่สุกะ (2555 : 71) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ถิ่นนี้ศรีสงคราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 0.7439 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 74.39 สมฤดี พิพิธกุล (2559 : 54-56) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม พบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.7429 แสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 74.29

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถสรุปว่าหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ และมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ครบ

องค์รวมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่สำคัญการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจน นอกจากนี้ผู้ศึกษามีการจัดเตรียมการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทำให้ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เรื่อง หลักสูตร แนวการสอน การจัดทำและการจัดหาสื่อประกอบการเรียน ตลอดจนมีการวัดประเมินผลอย่างละเอียดทุกแง่มุมทำให้เกิดความสะดวกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้อย่างครบถ้วนและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามจุดประสงค์ ค้นหาและปรับปรุงข้อบกพร่องระหว่างจัดกิจกรรม ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จัดทำขึ้นโดยเน้นความสำคัญของรูปแบบมากกว่าเนื้อหาเป็นรูปแบบสร้างความสนใจหรือสร้างความประทับใจแก่ผู้เรียนที่ต่างจากหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ปัจจุบันที่ให้ความสำคัญของเนื้อหามากกว่า ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของชญาณพัชร ทีสุภะ (2555 : 71) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ถิ่นนี้ศรีสงคราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นพรัตน์ พลเสน (2556 : 126-129) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กิตติเทพ เทพพุทธานกูร (2557 : 132-134) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นิชาภัทร์ ณะงาตุนต์ (2556: 105-106) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กวินนาฎ กล้าหนองกก (2557: 124-126) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานเขตสัมพันธ์วงศ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สมฤดี พิพิธกุล (2559 : 54-56) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบ เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกคือ ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รองลงมาคือครูจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดีและผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ผลการศึกษาดังกล่าวนี้อาจแสดงให้เห็นการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น การจัดทำต้นแบบเนื้อหาการเรียนลำดับจากง่ายไปยาก กิจกรรมช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น มีแบบฝึกหัด และแบบทดสอบที่ให้นักเรียนทดสอบผลการเรียนรู้ ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้

4.1 ความรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประเด็นการเรียนที่มีความหมายตามนัยนั้น สหประชาชาติ (NCSS) ของสหรัฐอเมริกา ได้นำเสนอแนวคิดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การสอนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยสอนเน้นเพียงไม่กี่หัวข้อเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบเจาะลึก มากกว่าจะเรียนรู้อย่างผิวเผินในหลายหัวข้อ ทำให้การสอนสัมฤทธิ์ผล (เยวภา ประคองศิลป์. 2545 : 29) ประเด็นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ แก้วแดง (2540 : 90-117) ได้กล่าวว่าที่ผ่านมามีการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนแบบแยกส่วนแยกเป็นรายวิชา ขาดการเชื่อมโยงความรู้เข้าด้วยกันหรือเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนควรมีลักษณะบูรณาการและสอดคล้องกับแนวคิดของเยวภา ประคองศิลป์ (2545 : 27-28) ได้กล่าวถึงลักษณะสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีเนื้อหากว้างขวาง เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงนั้น มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในความเป็นจริงเราไม่สามารถเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด แต่สิ่งที่น่าควรคำนึงถึงในลำดับแรก คือ การเรียนรู้ที่จะเลือกสรรข้อมูลความรู้ที่สามารถนำมาสัมพันธ์กับชีวิตและแก้ปัญหาชีวิตปัจจุบันได้

4.2 ครูจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี การจัดการเรียนรู้โดยหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ศึกษาได้จัดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในและนอกห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย การตกแต่งห้องเรียน การควบคุมการเคลื่อนไหว และการส่งเสริมของนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่น ๆ เช่น แสงสว่าง กลิ่น รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้กระตุ้นนักเรียนมีความรู้สึกอยากเรียน กระตือรือร้นสนใจในสิ่งที่เรียน ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน นอกจากนั้นยังช่วยแก้ปัญหาในการปกครองชั้นเรียนและมีวินัยได้ การดำเนินงานดังกล่าวเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้

4.3 ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือสร้างทักษะการเรียนรู้ (skill building) เพราะนอกจากให้เนื้อหาความรู้ตามหลักสูตรกำหนดแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสร้าง และส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย แต่เดิมแนวทางการจัดการเรียนรู้เป็นการยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (teacher center) โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นเพียงการบรรยายหน้าชั้นเรียนเท่านั้น ต่อมานักการศึกษาเชื่อว่าแนวคิดดังกล่าวนี้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริงเพราะไม่ใช่วิธีการตอบสนองต่อความต้องการหรือลักษณะของผู้เรียนการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการเรียนมากกว่าการสอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ตามธรรมชาติ และเติมตามศักยภาพของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการฝึก และปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน การเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ โดยไม่เน้นไปที่การทำซ้ำเพียงเนื้อหา

จากผลการศึกษาแสดงว่าการจัดการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการค้าเงินชีวิตแบบ เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความก้าวหน้า และพัฒนาการเรียนเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีขั้นตอนที่สมบูรณ์ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถของผู้เรียน และทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียน การสอนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ก่อนนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ควรศึกษารายละเอียดของหลักสูตร รวมทั้งเอกสารประกอบหลักสูตรให้เข้าใจ เพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

1.2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.3 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับเนื้อหา เวลาเรียน และสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นนั้น ๆ

1.4 ควรส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมและท้องถิ่น

1.5 การนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้กับท้องถิ่นอื่นควรมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่นๆ โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (research and development)

2.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยที่หลากหลายซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่น

2.3 ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการกับหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ หรือระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

2.4 ควรศึกษาติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องในลักษณะการประเมินโครงการ

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. **คู่มือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2541.
- กรมวิชาการ. **สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2545.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2553.
- _____. **แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2552.
- กวีนิพนธ์ กล้าหนองกก. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน เขตสัมพันธวงศ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2557.
- กาญจนา คุณารักษ์. **การออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design)**. พิมพ์ครั้งที่ 4. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553
- กิตติเทพ เทพพุทธานุกร. **การพัฒนาชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดบางเตือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557.
- กิตติธัช คงชะวัน. **รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียง**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.
- จักรพันธ์ ชันอุละ. **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นอำเภอแม่สาย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเวียงพาน**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2557.
- จีรายุ แพงพุทธ. **การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องสารเคมีในท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : อารักษ์, 2550.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร หลักการ และแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ชญาณ์พัชร ทีสุกะ. “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง ถิ่นนี้ศรีสงคราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านข่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2,” **มหาวิทยาลัยนครพนม**. 2(3) : 71-77 ; กันยายน-ธันวาคม, 2555.

- ชวลิต ชูกำแพง. การวิจัยหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2553.
- เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อน
อุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2558.
- ณรงค์ โชควัฒนา. เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.
- ทิสนา เขมมณี. ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์
ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- นพรัตน์ พลเสน. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง พระเครื่องเมืองสุพรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์
ค.ม. ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2556.
- นิคม ชมภูหลง. วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.
มหาสารคาม : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม, 2545.
- นิชาภัทร์ ผะงาตุนต์. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม เรื่อง เมืองสุรินทร์ถิ่นปราสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สุรินทร์ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2556.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2553
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ :
หมอชาวบ้าน, 2542.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2547.
- ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ. เศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอเชียแปซิฟิกส์พริ้นติ้ง, 2547.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. การสร้างและพัฒนาแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2530.
- พะนอม แก้วกำเนิด. หลักการหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ.2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2533.
- พิสนุ ฟองศรี. วิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : บริษัทด้านสุธาการพิมพ์จำกัด, 2552.
- ไพศาล หวังพานิช. การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- มนู วรรณารักษ์. การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง
อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,
2557.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชา การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.

- _____ . **ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.
- เยาวภา ประคองศิลป์. “ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม แนวทางการจัดการเรียนการสอน สังคมศึกษาในปัจจุบันและอนาคต,” **ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 26(2) : 24-31 ; กันยายน-พฤศจิกายน, 2545.
- รุ่ง แก้วแดง. **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : มติชน, 2540.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536.
- ลัดดา ศิลาน้อย. “การจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วารสารศูนย์บริการวิชาการ**. 18 (2) : เมษายน-มิถุนายน 2553.
- วัชรภรณ์ บุญปัญญา. **การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้เรื่องบ้านฝางกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนฝางวิทยายน อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2556.
- วิจิตรา แสงชัย. **การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด แนวทางสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2551.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- _____ . **รวมบทความทางการประเมินโครงการ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สงบ ลักษณะ. “การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน,” **วารสารปฏิรูปการศึกษา**. 1(17) : 12 ; เมษายน, 2542.
- สมพร เทพสิทธา. **ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย, 2549.
- สมฤดี พิพิธกุล. **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แผนจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับสื่อประสม**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559.
- สมัย ชันแข็ง. **การพัฒนาหลักสูตรสาระเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558.

- สิริวรรณ ศรีพหล. **การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม.**
 นนทบุรี : โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552.
- สุชา จันท์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. **ใต้เบื้องพระยุคลบาท.** กรุงเทพฯ : พิมพ์ศรีนิตติ้งเซ็นเตอร์, 2543
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. **จิตวิทยาการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- สุริยา กำธร. **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิต.** ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.
- เสนห์ จามริก. **สิทธิมนุษยชน : เส้นทางสู่สันติประชาธรรม.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. **เอกสารศูนย์วิชาการและภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **การจัดการความรู้.** กรุงเทพฯ : กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548.
- _____ . **แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **รายงานผลการดำเนินงานโครงการนำร่องระดับชาติ เรื่อง การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนนำร่อง : รูปแบบที่คัดสรร.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553.
- อุดม เขยแก้ว. **หลักสูตรท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ : บรรณกิจ 1991, 2545.
- เอกรินทร์ สีมหาศาล. **กระบวนการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544.** กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์, 2546.

Herzberg, Frederick, Bernard Mausner and Barbara B. Snyderman. **The Motivation to Work**. New York : John Wiley and Sons, 1959.

Morse, Nancey C. **Satisfaction in the White Collar Job**. Michigan : University of Michigan Press, 1955.